

Ք է յ դ ե ռ Իսլանդիա	Կղզուձ (պատկեր)				
Գան-Գան	—	—	—	—	Միս. Յովհաննիսեան
Գողտցած գանալը	—	—	—	—	Ար. Մեհրաբեան
Սարդի պատմութիւնը	—	—	—	—	Յ. Կոտտանեան
Ժայռեր (բանաստեղծութիւն)	—	—	—	—	Լեւոն Ս.
Նոյեմբեր — — — — —	—	—	—	—	Պերճ Պաօշեանց
Թղտնի (Կոտ-Մուսիկայից)	—	—	—	—	Ա. Ծատուրեան
Մկրտն (աւանդութիւն)	—	—	—	—	Յար. Թումանեանց
Ջրաբերդ — — — — —	—	—	—	—	Խ. Տէր-Ջաբրահեանց
Գ Ի Տ Ո Ի Թ Ի Ի Ն					
Արտէզեան ջրհորներ	—	—	—	—	Խ.

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼԻ

Էրեստ Ռենան: Յունաց կայսրի նոր շունը:

Զ Ո Ի Ա Ր Հ Ա Լ Ի Բ

Հանկուկ. Թուրքմանական խնդիր. Արամի սրամտութիւնը:

Տարեկան ըաժանորդագինն է՝ „Աղբիւրինը“ 3 ռ., իսկ „Տարագինը“ 6 ռ., ամսական „Աղբիւրինը“ — 30 կ., „Տարագինը“ — 50 կ.: Տարուայ ընթացքում՝ ընծաներ կըստանան միմիայն „Աղբիւրի“ և „Տարագի“ տարեկան ըաժանորդները վճարելով ծանապարհածախը 4 կոթը կողէկանոց մարկա: Ամսական ըաժանորդները եթէ ցանկանան տարեկան ըաժանորդ դառնալ, վճարում են նորից ամբողջ տարուայ ըաժանորդագինը:

Ապառիկ ոչ որի չի ուղարկում, ուսուցիչները, ուսանողները և աշակերտները գրուելով „Աղբիւրին“ և „Տարագին“ ըաժանորդ, կնքող են վճարել մաս մաս — 5 ռ. յունուարին, 2 ռ. մարտի 1-ին, 2 ռ. էլ մայիսի 1-ին:

Ժամանակ.-խմբ. քժ. Դ. Լ ի ս ի ց ե ա ն ց

Ա Ղ Բ Ի Ի Ր

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ

ԵՒ

Յ Ա ի Ե Լ Ո ի Ա Ժ Ո Վ

Դ Ա Մ Տ Ի Ա Ր Ա Կ Ն Ե Ր Ի Հ Ա Մ Ա Ր

ՏԼԱՆԿՐԱՐԴ ՏԱՐԻ

№ 11

Ն Ո Յ Ե Մ Բ Ե Ր

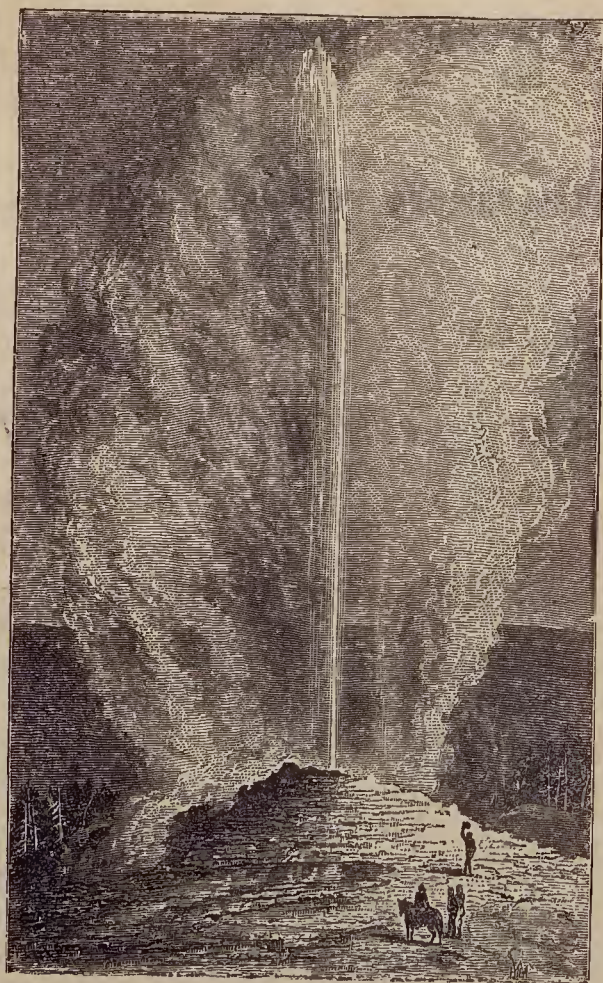

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Տ Պ Ա Ր Ա Ն „Ա Ր Օ Ր“ Տ. Ն Ա Զ Ա Ր Ե Ա Ն

Բաղնապահանջայա փողոցում.

1892

Արմէղեւն ջրհոր

ԴԵՆ-ԴԵՆ

(Թիւրքահայոց բարբառից փոփոխած)

Դան, դան, բալաս, դանդանայ,
Դան, դան, կասեմ, որ քնանայ,
Օր օր չուզէ, լաց կըլի,
Սիրտ պէտք է որ դիմանայ:

Ծափիկ, ծափիկ, ծիրանի,

Զիլ խնձորին կընմանի.

Ոսկեգանգուր մազերը

Հովը թել-թել կըտանի:

Հոփ, հոփ, տղաս, հոփ պալա,

Հոփ, հոփ թռիւք, իմ բալա,

Սիրուն դէմքիդ վարդ բացուի,

Ողջ աշխարհը դարմանայ:

Թումբճուկ, Թումբճուկ պտրտիկ,
Իմ գառնուկս է մի հատիկ,
Խիստ վաղ քնից արթնանայ,
Շարժի թևերն ու տոտիկ:

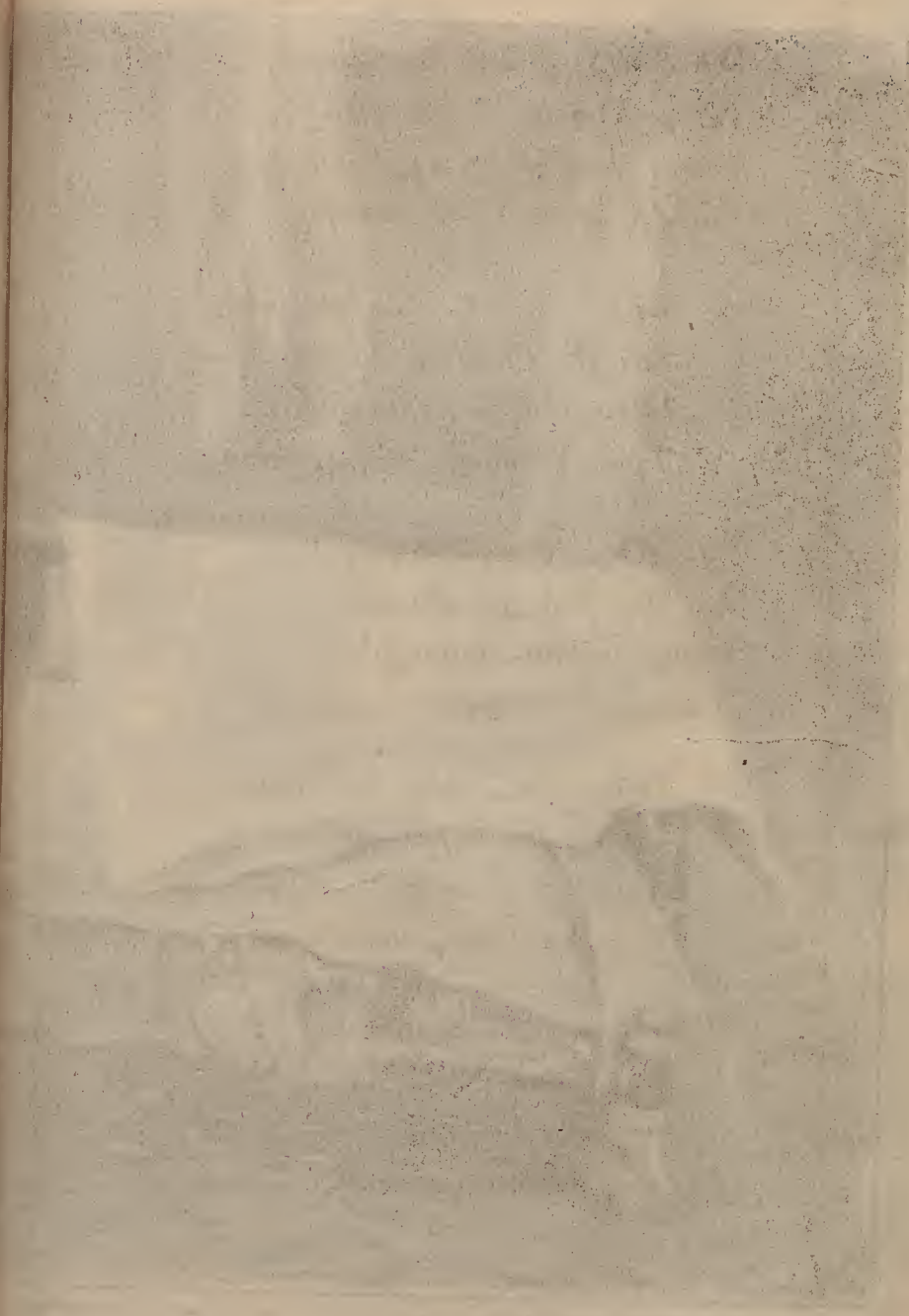
Արի, հայրիկ, հոպպա տար,
Ձէ, չէ մի զար, ես չեմ տար,
Անուշ տղէս պիտ քնի,
Քիչ մեծանայ, ապա տար:

Այն ինչ անուշ հայրիկ է,
Բալիկս ինձ կը փնտրէ,
Խփի՛ր աչերդ, անուշիկ,
Դո՛ւն դան, ծափիկ՝ հերիք է:

Աչեր պահ պահ ու օրօր,
Շուտ մեծացիր օրէօր,
Հայրիկի մօտ կը նստեմ,
Կերգեմ երգեր նորէնոր:

Ահա տղէս տատանի,
Հոգի կը տայ զանգանի,
Դրի երեսն երեսիս՝
Շուտով բունը կը տանի...

ՄԻՀՐԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

11 10 9 8

Օրոքնիւն

Վեր. Մանուկի, Վ

1870

ԳՈՂԱՑԱԾ ԴԱՆԱԿԸ

Ա.

րամը փոքր ժամանակից սիրում էր սուր, կտրելու բաներ. կացին, մկրատ, խերխի, բայց ամենից շատ դանակ: Ինչ տեսակ դանակ ուզում էր լինէր, թէկուզ կոթը կոտրած-չըխալիկ, նրա համար միւլենոյն էր, նա դրանով բաւականութիւն էր ստանում: Երբ ձմերուկ կամ վարունգ էին առնում տանը, նա իսկոյն կոթը կոտրած դանակը գրպանից հանում էր և իր բաժինը սիրուն թալաշ-թալաշ կտորում, անուշ անում: Արամը այնպէս էր կարծում թէ ով դանակ է բանեցնում, նա մեծ մարդ է: Եւ ճշմարիտ, տանեցիք, նրա հայրն ու մայրն երբէք երեխանց ձեռքին դանակ չէին թող-

նիլ, որովհետեւ կանոնաւոր չը գործածելուց
կամ ձեռքերն են կտրում, կամ մատը, կամ
ոտը...

Բայց Արամը բնաւ ձեռք չէր վերցնում
դանակից, փողոցում՝ լինէր, թէ աղբանո-
ցում, հէնց որ գտնուէր էր դանակ, տանում
էր սրում, փայլեցնում և հօրիցն ու մօրիցը
ծածուկ բանեցնում:

Թէև շատ անգամ, գիշերը բնած ժա-
մանակ, դանակը նրա դրպանից հանում
էին, բայց միւս օրը, ինչպէս լինէր, կը տես-
նէիք նրա ձեռքին մի ուրիշ դանակ: Ահա
ինչպէս էր նա ձեռք բերում այդքան դա-
նակ: Գիւղում շատ կային հասարակ դա-
նակ շինողներ. նա ծածուկ տանից ձու
կամ հաց էր գողանում՝ տալիս նրանց, որոնց
փոխարէն ստանում էր այն էժանազին
դանակներից:

— Ես չեմ իմանում, ասում էր նրա մայրը
յաճախ, թէ հրտեղից են այդ դանակները...
Թէ մի կը գիտենան, ես նրան ցոյց կը տամ...

Ամմա հրաեզ, Արամն այնպէս էր իր
գործը բռնում, որ թալակը (որոգայթ)
չէր ընկնում: Օր չէր պատահիլ, որ նա իր
մատը կամ մի տեղը չը կտրէր, ահա հէնց
դրա համար էր, որ մայրը զայրանում էր և
շատ անգամ սփոփելով կապում կտրած
տեղը: Նրա ձեռքերը մանր-մանր սպիներով

լիքն էին և մասնները փախաներով փախա-
թած: Շատ անգամ որ աղի բանի ձեռք
չէր տալիս, մեծածում էր կտրած տեղը, սըր-
տի քիթը քամ—գնում..

Բայց էլի նա չէր խրատւում..

Բ.

Մի անգամ Արամի հայրը Թիֆլիսից
նոր տեսակի դանակ (գրչահատ) էր բերել,
որը երկու բերան-անի էր, մէկը մեծ, միւսը
փոքր: Արամը մինչև այդ ժամանակ այդ
տեսակ դանակ ըսկի չէր տեսած, խելքա-
հան էր եղել նա և երազներում այդ տե-
սակ դանակներ էր տեսնում:

Արամը մի քանի անգամ մօրից բան
ուզեց դանակը. նա սուտեց, միայն թէ շու-
տով վերադարձնէր: Եւ ճշմարիտ, մի քանի
րոպէից նա վերադարձնում էր: Բայց մի
անգամ սատանան Արամի սիրտը մտաւ թէ՛
—այդ դանակը ձեռիդ է, էլ մի վերադարձ-
նի, սուտ ասա կորցրել եմ, բացի ծեծելուց,
քեզ հո՛ւ ուրիշ բան չեն անիլ: Այնքան կը
ծեծեն, որ իրանք էլ կը յոգնեն և վերջը ձեռք
կը վերցնեն քեզանից: Այն ժամանակ թա-
գուն տեղերում դանակդ ինչքան ուզում ես՝
բանեցրո՛ւ:

Արամը հէնց այդպէս էլ արաւ. ասեց՝

դանակը կորցրել եմ, և սուտ մօր առաջ
աղի-աղի լաց եղաւ: Հայրը մի լաւ զխիւն
դմիւեց և մօր վրայ չարացաւ թէ ինչո՞ւ դա-
նակը երեխայի ձեռքն է սուեր: Նրա հա-
մար հայր ու մայր կռուեցին, իսկ Արամի
բանը աջողուեցաւ:

Արամը վախից այդ դանակը լոյս աշ-
խարհ չը հանեց, տարաւ մի տեղ՝ մարաքում
հողի մէջ պահեց: Եւ որպէս զի ծնողները
մոռանան այդ, նա երկօր ժամանակ թո-
ղեց հողի մէջ: Նրա հայրն ու մայրը Արա-
մին ընծաներ խոստացան, մինչև անգամ
տուելի գեղեցիկ դանակ երեք-չորս բերան-
անի, բայց նա ուսերը վեր քաշելով ասում էր.

— Ես բանից խաբարութիւն չունեմ...

Համարեա մի քանի ամիս քաշեց դանա-
կի պահիլը: Վերջապէս մի օր Արամը վրձ-
ուեց գողացած դանակը լոյս աշխարհ
հանել: Մթնաժողով էր արդէն. նա կամաց-
կամաց մտաւ մարաքը, հողը սկսեց փորփո-
րել, որ դանակը հանի: Բայց նա զարմացմամբ
նկատեց, որ ինչ տեղ ինքը դանակը թաղ-
ցրել էր, հողը քարութանդ էր արած, իսկ
դանակն էլ չը կար: Նա այնքան յուզուեց,
որ լացն եկաւ և զայրացած բացագանչեց.

— Ա՛խ, Աստուած, ո՞վ է տարել իմ
պահած բանը:

Այս խօսքեր ասելն ու երեք մարդ նրա

քամակին բուսնիլը մէկ եղաւ: Արամը յետ
է նայում ե... ե... տեսնում իրանց զիւղա-
պետին իր գզիւրներով, որ գոռում էր.

—Տուէք, ծեծեցէք այդ գող-անպիտա-
նին:

Բանից դուրս եկաւ, որ այդ մարաքում
գտել էին շատ գողացած իրեր, և քանի օր
էր պահապանի պէս հսկում էին թէ՛ ո՞վ կը
մտնէր այնտեղ գողացած իրերը վերցնելու:
Եւ ահա յանկարծ Արամն ընկաւ դրանց
ճանգը...

Ո՛րքան Արամը բղաւեց, թէ ես մեր տա-
նից միայն դ'անալ եմ գողացել, ուրիշ ո-
չինչ—չը կարողացաւ ոչ մի կերպով արդա-
րանալ. նրան ծեծելով քաշ տուին տարւոն...

ԱՐԱՄԿ ՄԵՀՐԱՆԵԱՆ

ՍԱՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ի գիշեր, երբ պարապմունքս վերջացրել էի, լամպը դրի անկողնիս մօտ գտնուող փոքրիկ կլոր սեղանի վրայ, եւ պառկելով անկողնում, սկսեցի մի քիչ կարդալ: Երևի լամպի լոյսից— առաստաղում քնած ճանճը զարթեցաւ եւ անհասկանալի թեամբ տզգալով սկսեց թռչել աջ եւ ձախ, կաշել պատից պատ, ներքեւ ընկնել՝ նորից բարձրանալ— քնաթաթախ նորից տզգալով պատից պատ կաշել և գլխիվայր ընկնել:

Ես սկսեցի անհասկանալ նրա այդ բարձր տզգոցից, մանաւանդ որ երբեմն դիպչում էր կարկուտի թրդկոցով մերթ լամպին, մերթ գրքիս ու երեսիս, եւ խանգարում ինձ կարդալու:

Յանկարծ ճանճը ձայնը կտրեց...

Աչքս բարձրացրի վերեւ՝ տեսնեմ ուղիղ գլխիս վերեւում, որտեղ սենեակիս երկու պատերը միանալով կազմում էին անկիւն—կար մի ոստայն և ես նկատեցի որ ճանճը այնտեղ չարչարւում էր. խեղճը ընկել էր սարդի ոստայնը...

Այս երևույթը ինձ շատ հետաքրքրեց և ես կիսով չափ վեր կենալով անկողնիցս, սկսեցի դիտել ոստայնում դեգերող ճանճին:

Յանկարծ ոստայնի անկիւնից, որը ինձ համար անտեսանելի էր՝ կայծակի արագութեամբ և ջալլամի քայլերով դուրս եկաւ ինքը՝ ոստայնագործը, այդ խորամանկ ու խիստ ոստիկանը եւ քայլելով կախարդական ցանցերի վրայով՝ մօտեցաւ ճանճին... Ես նկատեցի որ այս երկու կենդանիները շատ մօտեցան միմեանց, բայց յանկարծ ճանճը մի բարձր տզգոց գցեց... Սարդը սկսեց միւլենոյն կախարդական ուղիներով, միւլենոյն կայծակի արագութեամբ եւ ջալլամի քայլերով իր անկիւնը քաշուել. իսկ ճանճը մի քանի անգամ սաստիկ օրօրուեց, վեր վար արաւ ոստայնը, շարժեցրեց: „Ահա, ասում էի, կոչնչացնէ որոգայթը“, բայց աւելի խճճուելով նրա մէջ—տզգաց և

վերջապէս լուեց կաշկանդուած կախարդական հիւսուածքում: Երբ ճանճը լուեց, սարդը կրկին դուրս ցատկեց իր խցից և մօտեցաւ ճանճին, բայց նկատելով որ նա դեռ կենդանի է, յետ քաշուեց:

Եւ ահա նա հեռու կանգնած՝ նայում է և ասում. «Տեսնո՞ւմ ես որտեղ է իմ խելօքութիւնը. ես չեմ կամենում մէկ անգամից կեանքիդ վերջ տալ, այդ իմ կողմից լիմարութիւն կը լինէր, մանաւանդ որ գուցէ այդ չըջաջողուէր...»

Խեղճ ճանճը ընկել էր, պիտի տանէր. թնչ անէր. այնքան զօրեղ չէր, այնքան ոյժ չունէր որ ցնցումների ժամանակ խզէր որդալթը—նա նորից լուեց կախուած այդ կախարդական ցանցի մէջ:

Ահա կրկին մօտեցաւ սարդը: Այս անգամ ճանճը աւելի քիչ վրդովմունք յայտնեց, բայց սարդը լուռ ու մունջ կրկին հեռացաւ դէպի իր խուցը, կարծես ուզում էր այս անգամ ասել. «Եղբայր, ես չեմ կամենում խանգարել քո հանգստութիւնը, — խնդրեմ հանգչիր, արդէն գիշեր է, ամբողջ աշխարհը քնի մէջ է...» Նայիր, ներքևում այդ երիտասարդն էլ շուտով լամպը կը հանդոնէ ու կը քնի:

Բայց ճանճը հանդարտուելուց յետոյ՝ նորից սթափուեց և սկսեց մերթ աղիողորմ և մերթ սպառնալի ձայներ արձակել—տապալուում էր, ցնցւում էր: Նա սկսեց իր թույլ ոյժերով ալիքանման երեւացնել ոստայնը, խիստ յուզմունքից օրհասական արջի նման ուզում էր կատաղի կռուել...

Գող՝ սիրտը դող: Այդպէս էլ սարդն էր, երբ տեսաւ որ ճանճը վերջին անգամ սաստիկ տատանեցնում և երերեցնում էր ոստայնը, նա սարսափի մէջ առաջ էր գալիս, բայց նորից յետ էր փախչում ու կանգնում հեռուից նայում...

Խեղճ ճանճ, արդէն յոգնեց, ուժասպառ եղաւ, մի քանի վերջնական թույլ տզզոցներ վերջ տուին նրա ողորմելի ցնցումներին... Եւ նա անշնչացաւ... Ոստայնը հանդարտուեց: Կախարդային ուղիները դրստուեցին և ոստայնագործը կայծակի արագութեամբ սլացաւ դէպի անշնչացած ճանճը:

Յ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆՅ

Ժ Ա Յ Ռ Ե Ր

Խնճճ, Խնճճ Խնճճ կը քարշեն
Այդ ժաշտերը մամոռտ, խոժոռ.
Խճճ գօրութիւն ունին դիւթիջ
Այդ քարերը կոպիտ, խոշոր.

Խնճճ դոցա գրկել կ'ոռզեմ,
Խորեռ քորքոք մի սիրահար.
Խնճճ ջրթներս հպիլ կ'ոռզեն
Դոցա մահտիւն տար, արեւատ.

Խնճճ, ասեք, կը սիրեմ՝ ես
Անսիրտ ու բիրտ քարափներ.
Խնճճ հոգիս կ'ոգեւորեն
Հոռո, անզգայ աշդ ընկ կոշտեր:

Խնճճ պատասխան միտքս չի տար.
Միայն սիրոյս մեղմ՝ ձայն կուտայ.
„Քո երկրինն են աշդ ժաշտն ու քար.
Դորա քունն են, անբա՛խտ տղայ.՝:

ԼԵՆՈՆ Ս.

Ն Ո Յ Ե Մ Բ Ե Ր

մեռուայ հոտը փչում է. հէնց կարծես, երկինքը լալիս է, ցորեկ է՝ ցորեկ չէ, գիշեր է՝ գիշեր չէ. շաբաթներով արևի երես չես տեսնում: Եթէ ասենք՝ երկնքի երեսը պատած միահաւասար մուգ մոխրագոյն փռուածքն ամպ է՝ ամպի նման չէ: Ամպերը կտոր կտոր, կոլոլ կոլոլ, հաստ ու բարակ, նուրբ ու թանձր կը լինին: Հա, երեխայք, հա, ո՛ւր են գարնան ու աշնան, ոլոր-մալոր ամպի կիտուկները, որոնք էս ժամին ծածկում են երկնքի կապուտը, միւս ժամին՝ քամու ձեռքից, հարբած զինուորի նման պատէ պատ են կալչում, հալածւում, չքւում:

Ամպ ասածդ ամառուան իրար գլխի սարի պէս դիզուած գոյնզգոյն ամպերն են, որ ժամերով մարդիս ոտները մի տեղ միում են, աչքերի հետ՝ ուշ ու միտքն էլ իրանց են քաշում:

Ի՜նչ լաւ լիշեցինք: Մենք մոռացել էինք իր ժամանակին ձեզ հետ միասին գուարճանալ ամառային ամպերի գեղեցկութիւնով: Ես այստեղ կը կրկնեմ, որ դուք, եթէ բարով միւս ամառը բռնէք, աչքից չը փախցնէք օգուտ քաղելը:

Լաւ գիտեցէք, սիրելի մանուկներ, թէ մի քանի ըոսլէի մէջ՝ որքան տեսակ փոփոխութիւններ են յառաջ գալիս ամպերի մէջ, քանի՜ գոյներ են ստեղծում և վայրկեանական ոչնչանում: Ներքեւ՝ մուգ սև է. քիչ բարձր՝ մոխրագոյն. նրանից վերև՝ արևի մի բարակ ճա-

ռազայթ մի արանքից իր համար տեղ է արել, իր սուր սլաքն ամպի սիրտն է ցցել ու ոսկեգոյն արիւն է բղխեցրել, ողջ ամպի կիտուկն արեան մէջ շաղախել: Մի թըզաչափ աչքդ աւելի վեր բարձրացրու՝ ոսկեգոյնն արծաթի փոխուեց: Ելի վերև՝ բամբակ գգող Վռշիկը *) մի ուղտաբեռը բամբակ գգել է ու քուլայ-քուլայ դարսել այն բոլորի գլխին:

Յանկարձ՝ բոլոր կանոնաւորութիւնը խանգարուեց. ամպասարը փոխուեց ամպակենդանիների: Ահա այստեղ մի կոտարեալ մարդի ստուեր դոյացաւ. նա մի շան աւանջից բռնել, քարշ է տալիս: Նրա կողքին մի գեղեցիկ նառ (արու ուղտի տեսակը) ուղտ է չոքած. անճոռնի կենդանու հոգսը չէ, թէ մի ահագին վիշապ, եօթը գաղ բերանը բաց է արել, բոցեղէն լեզուն սրել է, ուզում է ուղտի սիրտը կոխի: Նրա ետևից բնութեան մէջ չեղած մի կենդանի երևաց, առիւծ ասես՝ թևեր ունի, արծիւ կոչես՝ կտուց չունի, շուարուած մնում ես այս նորաստեղծ գաղանի վերայ. տեսէք, տեսէք, ահա նա հեռապատռ գնդակի պէս կոլոլուեց, վրայ հասաւ վիշապին ու խեղճի վիշապութիւնը քար ու քանդ արեց, ուղտի ուղտութիւնը կորցրեց ու ինքն էլ նրանց հետ մի ամուր պարսպաւոր բերդի ձև ստացաւ, որի գլխից մարդը կռացած նայում է:

Սմառուայ ամպերի մտտին այսքան միջանկեալ պատմութիւնը հերիք էր. ամպերի մնացած անհամար փոփոխութիւնն էլ ձեզ եմ թողում իր ժամանակին դիտելու: Բանն այս է, որ նոյեմբերին երկնքի երեսը ծածկած թանձր վարագոյրն ամպի նմանութիւն չունի. հորիզոնից մինչև հորիզոն՝ երկնքումը ոչ մի տեղից մի

*) Ոչտունիք են գլխաւորապէս բամբակ դրում Արարատեան աշխարհումը. ժողովրդի բերանում նոքա կոչւում են Վռշիկ:

ձեռնաչափ պատուուածք, կամ կարկատան չի երևում, որին ամպի նմանութիւն տանք:

Մարդի սիրտ սև անծուխ է դառնում երկնքին նայելիս:

Ի՞նչ եմ ասում, նայել լինում է, որ նայես. անձրև չը կայ՝ բայց զգում ես, որ ձեռներիդ ու երեսիդ մի ձանձրացուցիչ խոնաւութիւն է նստում՝ աննկատելի փշերով լցուած. իսկ այդ փշիկները ոչ այնքան սուր ծայրեր ունին, որ ծակծկեն, ցաւ պատճառեն, ոչ բոլորովին անծայր են, որ իրանց գոյութիւնը չըհասկացուի:

Ստիպւում ես գլուխդ կռացնել, գետինն նայել: Բայց արի տես, որ գետինն էլ մխիթարական ոչինչ չունի, ոչ ցեխ է, ոչ ցամաք. ոտքերիդ ոչ տակից, ոչ երեսից ոչինչ չի կպչում, բայց մի տեսակ լարծուն թացութիւն շարժուելն արգելում է: Պէտք է զգոյշ ման գալ, թէ չէ կրսահենք, կըսալթաքինք, մէջքներիս, կամ երեսներիս վրայ կը փռուինք:

Այսօր է այսպէս. միւս առաւօտը վեր ես կենում, տեսնում ես, որ գետինը քիչ պնդուել է, ջուր թափուած տեղերում, կամ դաշտերի մէջ վազող առուակների ափերում՝ թղթից բարակ սառցի թափանցիկ վարագոյր է կապել, որ երկարատե չէ, մի երկու ժամից կը հալուի, կը չքուի:

Տխուր է նոյեմբերի օրը, բայց Սրբաբանն աշխարհի գիւղերի ուրախութեան սկիզբը նոյեմբերին է դրւում:

Գիւղացիք, համարեա, բոլորեքեան տանն են, գոնէ մեծ մասամբ տանն են: Այգեգործ գիւղերի կծպճան, քաղցրախում մաճարը հասել է, անուշ անուշ կուլ է գնում, կարասները լիքը կանգնած են, գիւղացու քունջ ու պուճախը լիութիւնից տրաքւում է, լետին աղքատի մառանումն Աստուծոյ մի հոգին (բարիք) կայ: Ել չես

տեսնում գիւղացու հագին ամառուան գուրջն ու ցնցոտիքը, ամէն մարդ՝ իւր կարողութիւնը ներածի չափ՝ ոտից գլուխ նորուել, նորոգուել, զարդարուել է։ Աչքի են ընկնում, մանաւանդ՝ հարսնացու աղջիկները. նրանք լուսադէմին կոկւում, զարդարւում են ու կուժն ուսում, ջրի գնում։

Աղջիկներից ոչ ուշ վեր են կացել նշանուելու տըղայքը. որը տաւարն է նախիրը քշում, որն այգումը մի երկու շալակ յետ թողած ցախ ունի՝ պարանն ուսն է ձգել՝ գնում է բերելու. մէկը ձին է տանում ջրելու, մէկն էլ հէնց բոլորովին անգործ, աննպատակ հագնուել է ու էս փողոցովը գնում՝ միւսովը յետ գալիս։

Ոչ, աննպատակ չեն մեր ջահէլների շարժումները. նրանք լաւ գիտեն, թէ իրանց ման եկած փողոցներումն ո՞ւմ տներն են. գիտեն՝ թէ ո՞ր տանից ո՞վ պէտք է ջրի գնայ։

Մեր երիտասարդներն էնքան կերթան ու կըգան, մինչև մի օր իրանց ծնողները թագաւորական աշնանալին հարկը կըվճարեն, կը վերջացնեն ու իրանց նշանելու տղէքանց ականջից կը բռնեն, կը տանին մի ուրիշ դրան շեմքում կը մխեն։

Մէկ էլ առաւօտը զարթնում ես և լսում, որ Տէր-Սիմոնի Սմբատը ու Անթանեսնց Պետրոսը՝ մինը գիւղի էս գլխումը, միւսն էն ծալրումը՝ նշանուել են։

Ի՞նչ երկարացնեք, նոյեմբերին ամէն օր նշանադրութեան համբաւ ես լսում։

Գնացին, մոռացուեցին ընկեր—հարևանների տարուան մէջ իրար հետ ունեցած կռիւներն ու անբաւականութիւնները։

Գիւղական գժտութիւնները մեծ մասամբ իրարից ջուր գողանալու, ջրի հերթը միմեանց ձեռքից խլելու, անասունների այգիքն ու սրտերը ոտնատակ տալու և

ուրիշ այսօրինակ պատահական դէպքերի պատճառաւ են լինում:

Նոյեմբերին այդ անախորժ երևույթներից ոչ մէկը չըկայ. այդու գործն էլ է վերջացել, հանգերի հերկ ու ցանքան էլ է պլոծել. հողի հետ գիւղացին մինչև գարուն հաշիւ չունի ընչո՞ւ պիտի նա հին դարմանը քամուն տայ, ինձ ու քեզ հետ ոխ ու նախանձ քշի: Էաւն էն չէ՞, որ նոր խնամիք դառնանք, սէր ու բարեկամութիւն անենք, նշանդրէքի ու հարսանիքի պատրաստութիւն տեսնենք, իրար ջան ասենք, ջան լսենք, երկնքումն Աստուած ուրախանայ, դժոխքումը սատանէն ախրի:

Դեռ նոյեմբերին, ինչպէս ասացի, ուրախութեան սկիզբն է. կացէք դեկտեմբերը կալնենք, հարսանիքներն սկսուին և կրտսնէք կատարեալ ուրախութիւնը:

Էս օրուայ ուրախութիւնն իսկապէս նշանածներինն է. ամէն գիշեր նորափեսէքը զօքանչատես են դնում, քաղցր ձուաձեղ են ուտում: Նրանց ծնողներն, ընդ հալառակը՝ քնահատ են մնում, խորհուրդ անելով են լուսացնում:

Հեշտ բան չէ, ծախսի դռներ են բացուել. գիւղերումը հարսանիքն էժան չի նստում, հարսանիքի համար մեծ պատրաստութիւն է հարկաւոր, փող է պէտք, բայց ո՞ւր է այս բոպէին փող. ասենք՝ տունը լիքն է ամէն բարիքներով, զին տունդն ով է:

Աչքը լոյս փողատիրոջ, իր փողերը ճուտեր են հանելու, կրկնապատկուելու են. հարսանիքի պատրաստութիւն տեսնողներն էս օր չէ՞ եղուց իրանց ոտքը կըգան ու սլարաք կըվերցնեն, տոկոս է՝ որ կ'սլաւանայ:

Անցնենք ուրեմն և նոյեմբերի ուրիշ ուրախութիւններին մասնակցենք:

Նոյեմբերին է գալիս աշնանային «Յիսնսկաց» պաար:

Մենք էդ պասին Հորթաթողի պաս ենք կոչում: Հոր-

Թարածն իր պարտքը կատարեց, պրծաւ, գետինը սառել է, գիւղամօտ դաշտերի արօտը վերջացել է, հեռու տեղ հորթերը չեն կարող գնալ, հորթերի ոտքերը չեն բռնիլ, ոյժները չի տանիլ, ցրտին չեն դիմանալ, կըմրսին. հերիք է որքան դաշտերումը տռճինգ տալով արածեցին, այժմ հորթերին տուն պէտք է հաւաքել:

«Յիսնակաց» պատի գլխին՝ Հորթաթողի շաբաթ օրը՝ գիւղացիք մի հանդէս են կատարում. հորթարածի վարձքը վճարում են, հորթերը գոմն անում, գոմը տաքացնում:

Հանդէս եմ ասում, մանուկներ, գուտ ազգային հանդէս, մեր ազգային հանդէսներից ամենագլխաւորը:

Եթէ լիշում էք, մի քանի տարի առաջ՝ մի օր «Աղբիւր» ամսագրի էջերում ես պատմել եմ ձեզ Նաւասարդի հանդէսը:

Նաւասարդը Հայերիս նոր տարին է: Օգոստոսի միջերեկին է գալիս այդ ամիսը, բայց որովհետեւ առանց այն էլ՝ ամառն եկեղեցական տօներ շատ կան, օրինակ՝ Վարդավառի տօնը, Աստուածածնի, Սուրբ Խաչի և ուրիշ տօներ ամառն են լինում, իսկ գիւղացու համար այդ ժամանակը շատ թանգ է, մի տօն օրը նրա գործը մի շաբթով լետ է ձգում, այդ պատճառով՝ մեր խելօք պապերը բաւական են համարել եկեղեցական անյետուձեւի տօներն և Նաւասարդի ազգային տօնը պահել նոյեմբերին՝ գործերից ազատ ժամանակը կատարելու:

Այո՛, խելօք են եղել մեր զուարճասէր պապերը. էն բնչ ուրախութիւն է, որ մէջ տեղը կեր ու խօսւմ չը լինի: Սեղանի զարդը գաւերն ու գաւաթներն են. ո՛ր սեղանի վրայ գինին ջրի տեղ չըբանի, էն տեղ հաց կո՛ւլ կերթայ, էն տեղ մարդի սիրտ կը բացուի՞:

Ախար ամառուան կիսից սկսած՝ այգետիրոջ կարասներին եթէ եղունգով կամաց դիպչում ես, զանգակի

ձայն են հանում, դատարկ կարաս՝ օդով լիքը. խեղճերն եթէ քո զարկելով էլ ցաւ չգգան, իրանց դատարկութիւնը ցաւ է ու ցաւ. քնչալէս չըգողան: Ի՞նչ կասեմ նոյեմբերի լիքը կարասին, թէկուզ բռնցքով էլ գլխին վէր հատես՝ ձայն չի հանիլ ու դեռ մտքումը վրէժ կը ծիծաղի, որ փոխանակ իր հետ շրթնահամբոյր տալու, իր միջի քաղցը հիւթը ծծելու, իրան հետ բռնցքակռիւ ես տալիս:

Այո՛, երեխայք, ես կարծեմ զինու և արաղի պակասութիւնն է եղել գլխաւոր պատճառը, որմեր հեռատես պապերը Նաւասարդի ազգային մեծ տօնը օգոստոսից նոյեմբերին են յետ պահել:

Գինի, արաղ, իւղ, պանիր, կտրացրած թան, ուտիսուան ու սրսուան բռնուածք ու թթուեղէն, ալիւր, բրինձ, ամէն ինչ նոյեմբերին. վերջին տանն էլ կայ, կաց ու կեր, խմիր, հրաւէրքներ արա, աւելորդն էլ ծախսիր:

Եկէք, ուրեմն, սիրելի մանուկ կարդացողներս, ձեզ հետ միասին՝ Հորթաթողի պասի գլխին, Նաւասարդի շաբաթ օրը՝ մտնենք մեր Արարատեան աշխարհի գիւղերը:

Հասկանում եմ, ախորժակներդ բացուեց, հաւով հարիսի հոտը բերաններիդ ջուրը բերեց:

Իրաւունք ունիք, շատ անուշ է Նաւասարդի հարէսի հոտը, որ այս առաւօտ ամէն գիւղացու թոնրից փչում է: Հաւատացած եմ, որ եթէ մի քանի դրգալ խփշտէք, կասէք՝ անուշ հոտի հետ էլ անուշ համ ունի:

Նաւասարդի հանդիսի լիակատար նկարագրութիւնը լսել ցանկացողը թող «Աղբիւրի» անցեալ տարիների համարները թերթէ ու քրքրէ:

ՊԵՐՃ ՊՌՕՇԵԱՆՑ

Թ Խ Տ Ե Ն Ի

(Կօտ-Մուռլիկայից)

ա բուսել էր մի փոքրիկ դաշտի վրայ՝ ուղիղ, վայելչակազմ, սպիտակ բնով, զարդարուած հօտաւետ և կանաչափայլ տերեւներով: Նրա շուրջը գոռում, գոչում էին հին կաղնիները, քաղցր բուրմուռներով ծաղկում սպիտակագոյն և ցիրուցան եղած մեծ-մեծ կակղենիքը. յստակ թաւշանման կուենիներն իրանց կանաչագոյն փշերով փայլում, կանաչին էին տալիս. կարմրագոյն մայրիները բոլորում էին իրանց փշապատ գլխարկները, իսկ դառնահամ և սգազգեաց կաղամախի ծառերը, կարճես երկիւղից, իրանց գորշ-կանաչագոյն տերեւներով անդադար դողգոլում էին: Մի խօսքով թխտենու շուրջը մի ամբողջ ծառատունկ էր, թէպէտ փոքրիկ, բայց շատ գեղեցիկ ծառատունկ:

Թխտենին աճել էր և լիշում էր թէ ինչպէս էր ինքն աճել: Նա լիշում էր թէ ինչ չարչարանքով ու դժուարութեամբ նրա նորածիլ և քնքոյշ արմատները տարածւում էին ու կերակուր որոնում: Երբեմն հողը շատ փխրուն էր լինում, երբեմն սառտիկ կոշտ, երբեմն քարն էր արգելում նրա մի որևէ արմատին աճիլ և նա ակամայ ստիպուած էր լինում քաշուել մի կողմը: Իսկ միւս կամակորները ոչ մի կողմը չը քաշուելով՝ մեռնում էին. բայց միևնոյն ժամանակ այդ մահը մնացեալների տեղն ընդարձակում էր:

—Սխար քնչու երկիրն ամեն տեղ միատեսակ չէ, մտածում էր թխտենին:—Շատ տեղ կերակուրը նրա մէջ չափազանց շատ է, շատ տեղ քիչ, շատ տեղ էլ բոլոր-

րովին չըկայ և ինչք՞ համար են այդ ճանապարհի քարերը: Ո՛հ, ինչքան տխրութիւն են պատճառում այդ ամենը:

Երբ գարնանն արեգակը տաքացնում էր թխտենուն և նա արթնանում էր ձմեռային երկարատև քնից՝ որքան քաղցրութիւններ էր զգում այդ ժամանակ նա: Արեգակը պայծառ փայլում էր և քաղցրութեամբ տաքացնում նրան: Օդը լի էր տաք գոլորշիներով: Երկիրը, կարծես թէ, հէնց ինքն էր առաջարկում նրա արթնացած արմատներին հիւթալից և համեղ կերակուր: Ինչքան քաղցր էին այդ ամենը: Թխտենին փռում էր իր գեղեցիկ և հոտուէտ կոկոնները: Նա զարդարւում էր փոքրիկ, փայլուն և դեղնականաչադոյն տերեւներով. նա միշտ հրճւում էր, միշտ անուշ բուրում:

Բայց այդ բանը երկար չէր շարունակւում: Քանի օրերը երկարում էին, այնքան արեգը աւելի էր տաքացնում: Յետոյ նա արդէն սկսում էր այրել, խաշել և այն էլ ամենաստտիկ կերպով: Թխտենու տերեւները ծածկւում էին փոշիով և ապա դեղնում ու չորանում: Խեղճ թխտենին ծարաւից մեռնում էր:

—Մի կաթիլ անձրև, — աղերսում էր նա:

Վերջապէս անձրև էլ եկաւ: Խուլ գըրգիւնով որոտաց սև ամպը: Ծառերի կատարները գոռում, գոչումով դէս ու դէն էին թեքւում. իսկ նրանց վրալի տերեւները ամբողջապէս դողում էին: Քամին նրանց պոկոտելով՝ փախցնում էր զանազան կողմեր: Բայց փոթորիկը թըխտենուն չէր հասնում: Նրան պաշտպանում էին ուրիշ ծառեր: Նա միայն զգում էր, թէ ինչպէս թեթև ու հով հողմիկը թռչում, սահում էր իր տերեւների վրայով և այդ բանը նրան շատ դուր էր գալիս:

Ահա և անձրևը: Նա հեղեղի նման, թափուեց յանկարծ: Քամին ցրւում էր նրա կաթիլները: Նա նրանցով թակում, ջրալուսլէր անում ամեն ինչ — անտառ, խոտ, մարդիկ, տներ, մի խօսքով՝ ինչ որ պատահում էր:

Ո՛հ, այս թնջ է. թնջու ալսքանցաւեցնում է, — ասում էր թխտենին: Բայց անձրևն այդ չէր լսում: Նա սառն կաթիլներով աւելի ու աւելի սաստիկ հարուածում էր թխտենուն: Խեղճը համ ցաւ էր զգում, համ մրսում:

Քանի անձրեւն առատանում էր, այնքան նրա կաթիլները սառնանում էին: Բայց ահա այդ կաթիլների տեղ յայտնուեցան բրնձի հատիկներ. յանկարծ վրայ տուաւ խոշոր կարկուտը և սկսեց թռչկոտել ու տրըխտըշխկալ: Կարծես գնդակներով՝ նա գանակոծում էր ծառերը, պոկոտում նրանց տերեւներն ու կեղեւը: Նա հարուածում էր նաև թխտենուն, թէպէտ և նրան պաշտպանում էին ուրիշ ծառեր: Նա ջարդովիշուր արաւ, աղցան շինեց թխտենու շուրջը գտնուած խոտն ու ծաղիկները: Նա թխտենուն ամբողջապէս վերքախոց անելով՝ խոր խոր ախօսներ ձգեց նրա քնքոյշ և սպիտակագոյն կեղեւում և այդ վերքերից սկսեց դուրս հոսել թխտենու փայլուն, բիւրեղանման հիւթը: Այդ նրա արցունքներն էին:

—Ո՛հ, շշնջում էր թխտենին, —ինչքան վատ ու դառն է ամեն բան այս աշխարհում: Ես մըսում եմ ու ցաւից տնքում: Միթէ առանց կարկտի չէր կարելի ապրել: Դեռ այսօր առաւօտեան ես շոքից շնչասպառ էի լինում իսկ այժմ հիւանդ, ջարդուած ու վիրաւոր՝ փետանում եմ ցրտից:

Բոլոր ծառերն էլ մըսում էին, թէպէտ և չէին գանգատուում, որովհետև նրանք արդէն սովոր էին ամեն տեսակ չարչարանքներ ու անյաջողութիւններ համբերութեամբ տանելու: Նրանք մեղմ և վշտազին ձայնով շշնջում էին իրար մէջ: Իսկ թռչուններն աղիողորմ ճլվլոցներով ձայնակցում էին մէկ մէկու: Նրանք նոյնպէս մըսում էին: Գանգատաւոր չէր միայն ջրալից փոսի շուրջը բուսած խոտը, որովհետև նա տրդէն մեռած էր:

Եւ այդպէս սառն անձրեւն սկսեց գալ, գոյ անդադար, երեք օր շարունակ: Թխտենին բոլորովին սառաւ, փետացաւ, կարծես թէ ձմեռ լինէր:

—Ո՛հ, ինչքան վատ է այսպէս ապրելը— շըշընջում էր նա:

Վերջապէս անձրեւը դադարեց: Ամպերը ցիր ու ցան եղան մշուշի մէջ և արեգակը նորից սկսեց փայլել ու տաքացնել: Թխտենին տաքացաւ, շունչ առաւ և ուղղեց իր տերեւ-

ները: Բայց նա դարձեալ երկնչում էր կարկտից ու ցրտից և տխուր կանգնած էր, հաւատ չընծայելով ոչ արեգակին և ոչ այն ամենին, ինչ որ նրան շրջապատում էր:

—Ա՛խ, մտածում էր նա, եթէ այս ծառերը ծածկելիս չըլինէին իմ աչքից այն, ինչ որ հեռուն կատարում է, գուցէ թէ ես շատ բան տեսնէի և աւելի լաւ բան՝ քանց թէ այժմ եմ տեսնում: Գուցէ այնտեղ, այնտեղ մի որեւէ տեղում հանապազ տաք է և լուսաւոր: Ա՛խ, եթէ երբեիցէ անկարելին կարելի դառնար:

Նրա բաղձանքը կատարուեց, բայց ոչ այնպէս, ինչպէս նա էր երեւակայում:

Մի անգամ, վաղ առաւօտեան, երբ խոտը դեռ քնած էր սառը ցօղի տակ և վարդագոյն առաւօտը շառագունում էր ծառերի կատարները, բազմաթիւ գիւղացիներ սղոցներ ու կացիններ ձեռքներին՝ եկան փոքրիկ անտառը և սկսեցին աշխատել: Շրը՛խկ-թրը՛խկ, խըռ՛ռ-խըռ՛ռ,— լսելի եղան ամեն կողմից: Նրանք սկսեցին հին ու փտած ծառերը սղոցել, կացիներով կտրատել. իսկ խեղճ ծառերը խուլ ճայթիւնով և խոր հառաչանք արձակելով՝ գլորւում էին գետնին: Մօտ կէս օրին վերջացաւ նրանց աշխատանքը: Բոլոր ծառերը համարեա մեռած՝ թափուած էին թխտենու շուրջը: Գիւղացիները ձեռք չըտուին միայն թխտենուն և մի քանի կաղամախի ծառերին, որոնք թխտենու նման դեռ մատաղ և դեռաբոյս էին:

Ոչնչացաւ ծառատունկը — և հեռու՛ թխտենու շուրջը բացուեց մաքուր ու ընդարձակ դաշտը:

—Ահա թէ ինչպէս այժմ ամեն բան գեղեցիկ ու պարզ երևում է, մտածում է թխտենին: — Կապտագոյն և փայլուն սարեր: Այնտեղ, երևի, խիստ տաք է: Իսկ նրանց առջև ծովն է. ծովի վրայով սլանում են սպիտակափետուր թռչուններ: Ահա թաւշանման մարգագետինը. ինչպէս կանաչ ու գեղեցիկ է նա: Այնտեղ թռչկոտում են գանձուկները. նրանք անշուշտ ինձ մօտ էլ հիւր կըգան: Օ՛հ, ինչ թշուառ վիճակի մէջ էի ես: Ո՛ւր էր այս ամենը առաջ. ես առաջ նրանց չէի տեսնում: Ո՛ւր են այժմ ամպերը, անձրևը, կարկուտը: Ո՛րտեղից էին գալիս նրանք:

Երկար չըտեց թխտենու մտածմունքը: Երկու օր չանցած՝ երկինքը ծածկուեց ամպերով. բարձրացաւ քամի: Նա փչում էր սաստիկ, որքան ոյժ ունէր: Սարերն ամբողջապէս ծածկուեցան ամպերով: Փոթորկալից ծովը մռայլուեց: Թռչնիկները, փոքր ու մեծ գազանները, բոլորն էլ պահուեցան, ո՞վ որտեղ կարող էր: Միայն լայնաթև ուրուրներն էին ճախրում ծովի սալտակագոյն կոհակների վրայ:

—Մեզ համար փոթորիկը լա՛ւ է, աղաղակում էին նրանք: Փոթորկալից ծովն այժմ անշուշտ մի բան կը նետի ափ և մենք քէֆ կանենք:

—Իսկ մեզ համար փոթորիկը վատ է, մտածում էին առագաստաւոր նաւերը և նաւակները:—Մեզ ուրախացնում է քամին և ոչ թէ փոթորիկը: Բայց եթէ չըլինէր քամի, չէր լինի և փոթորիկ:

Իսկ մրրկալի քամին վշշում, աղմկում ու մոնչում էր...

—Ես թռչում եմ հօր թևերով—ես այժմ իմ մէջ մեծ ոյժ եմ զգում: Ճանապարհ, ճանապարհ. մի՛ կողմ քաշուեցէք ամենքդ էլ:—Եւ նա յարձակուեցաւ թխտենու վրայ:

Խոր հառաչանք արձակելով՝ թխտենին օրօրուեց: Նրա բոլոր ճիւղերը, տերևներն ու երակները դողացին:

—Ճանապարհ, ճանապարհ, գոռում էր մրրիկը:—Հեռացիր ճանապարհից: Թեքուիր, խոնարհուիր իմ առաջ:

—Ո՛հ, ես չեմ կարող խոնարհուել, ասում էր թըխտենին:—Ես մանկութիւնից այսպէս ուղիղ ու հպարտ եմ մեծացել: Ես չեմ կարող խոնարհուել, այդ բանում մեղաւորը ես չեմ:

—Թեքուիր, խոնարհուիր, աղմկում էր մրրիկը:—Ե՛ս էլ չեմ մեղաւոր, որ այսպէս կատաղած թռչում եմ և ամեն ինչ ջարդուփշուր եմ անում: Չըլինէր օդը, չէր լինիլ և քամին: Չըլինէր քամին, չէր լինիլ և մրրիկը: Չըլինէր օդը, չէր լինիլ և այն ամենը, ինչոր օդով է ապրում: Ես մեղաւոր չեմ, որ արեգակն ամեն տեղ և ամեն ինչ միահաւասար չէ տաքացնում: Բայց մեղաւոր չէ դրանում և արեգակը: Ես ցուրտ օդ եմ, թռչում եմ տաք կողմեր—արեգակի ճառագայթներից այրուած երկր-

ներ: Հեռացիր առջևիցս: Չանապարհ, ճանապարհ. [Թե-
քուիր, խոնարհուիր իմ առաջ:

—Ո՛հ, ես չեմ կարող խոնարհուիլ, չեմ կարող,
տնքում էր թխտենին:

—Ուրեմն, ամուր կանգնիր: Տեսնենք ո՞վ կըլաղթուի,
մռնչաց քամին և սոսկալի կատաղութեամբ յարձակուե-
ցաւ թխտենու վրայ:

Տնքաց, ճռռաց խեղճ թխտենին և արմատախիլ
ջարդ ու փշուր եղած՝ գլորուեց գետին:

Իսկ կատաղած մրրիկն առաջ էր թռչում:

—Չանապարհ, ճանապարհ տուէք ինձ: Ես տմեն
ինչ ջարդ ու փշուր կանեմ, գոռում էր նա:

Թռաւ, անցաւ մրրիկը...

Գամին փոքր առ փոքր հանդարտուեց: Տիրեց խա-
ղաղութիւն. փայլեց արեգակը:

Թխտենին ալլանդակուած և կոտրատուած՝ անշարժ
ընկած էր գետին: Նրա աեբւնները դողում էին: Նրա
մէջ դեռ եռում էր կեանքը, բայց խեղճը պէտք է մեռ-
նէր, որովհետև մրրիկը դուրս էր խլել նրան իր մայ-
րական ծոցից, որը նրան պահպանում ու սննդում էր:
Բզեզները դուրս սողացին, մողեսներն սկսեցին
վազվզել, թիթեռնիկները թռչկոտել. թռչունները եր-
գել, ծիծեռնակները ծլվլալ. դուրս նայեց բնից և խը-
լուրդը:

—Ես զիտէի, որ այդպէս կըլինէր, ասաց խլո-րդը.—
Եթէ չըլինէր արեգակը, չէր լինիլ և քամին:

—Դու մի լիմար արարած ես, և ուրիշ ոչինչ,—
ասաց մողեսը:—Եթէ արեգակը չըլինէր, ոչ մենք կը լի-
նէինք և ոչ էլ դու: Դու վաղուց փետացած կը լինէիր
քո մութ գետնախորշում: Ա՛խ, ինչո՞ւ նա—այդ բարի
և գեղեցիկ արեգակը միշտ չէ փայլում ու տաքացնում:
Ինչքան դուրեկան է նա, երբ ալլում ու խորովում է:

—Նա, ինչպէ՞ս չէ, գովիր, գովիր, էլ հատը չու-
նի,—ասաց խխուռը:—Ընդհակառակը, երբ նա այրում,
խորովում է, չես իմանում շոգից ո՞ւր գնալ: Չարահա-
տեալ ստիպուած ես լինում թաղուել տերևի տակ և
բանտարկուած մնալ փոքրիկ ու նեղ տնակում:

—Ո՛հ, ինչքան վատ է առանց քամու,—ասաց բլրակի վրայ կանգնած քամաղացը։ Այսուհետև, երևի, երկար ժամանակ խաղաղ եղանակ կը լինի և իմ տէրը կը մնայ պարապ առանց սպրուտի։

—Ա՛յ թէ գեղեցիկ մրրիկ էր էսօր հո՛ւ,—ասացին ուրուրները։—Երանե՛ չէր միշտ այդպէս լինէր։ Այն ժամանակ մենք ամեն օր հարսանիք կունենայինք։

—Ախար մրրիկի քնչն է լաւ, ասաց թիթեռնիկը։ Ո՛չ, ո՛չ, վատ է քամին, վատ է մրրիկը։ Թող ամեն օր եղանակը հանդարտ ու պայծառ լինի։

—Զարմանալի է, թէ ինչո՞ւ համար են սրանք ամենքն էլ այսքան զալմաղալ անում, ասաց անշարժ քարը։ Միթէ միւսնոյն չէ. մրրիկ, թէ արեգակ, անձրև, թէ կարկուտ, որոտ թէ կայծակ, տաքութիւն թէ սառնութիւն։ Ես ինձ համար հանգիստ ընկած եմ գետնի վրայ և ոչնչից չեմ վախենում։ Ինձ թրջում է անձրևը, չորացնում է քամին, այրում ու խորովում է արեգակը —բայց այդ ամենը միւսնոյն է ինձ համար. և վաղ թէ ուշ՝ ամեն ինչ էլ փոշի ու աւազ պէտք է դառնայ։

—Այո՛, եթէ այդպէս դատենք, ամենքն էլ պէտք է քարեր դառնան, ասաց արևոր մամուռը, որ բուսել էր հէնց նոյն քարի վրայ։—Ես վաղուց է, որ ապրում եմ աշխարհիս երեսին։ Անձրևի տակ էլ եմ եղել, ձիւնի տակ էլ. շատ անգամ չորացել եմ մինչևի արմատներս և նորից աճել, կանաչել։ Ես շատ փորձանքների եմ հանդիպել և կասեմ ձեզ թէ ինչո՞ւ աշխարհիս վրայ ապրել երբեմն վատ է լինում, երբեմն լաւ։

Եւ ամենքը միաձայն ասացին.

—Լսենք, լսենք, ինչ կասի արևոր մամուռը։

—Ամեն ինչ աշխարհիս վրայ, ասաց մամուռը, ոչ վերջ ունի և ոչ էլ սկիզբ...

—Այդ նորութիւն է, գոչեցին ամենքը։

—...Որովհետև աշխարհիս վրայ ամեն բան փոխարկում, կերպարանափոխում է.—ապացուցեց մամուռը։—Ոչ ոք չէ կարող ասել, թէ ինչ տեղ է վերջանում խաւարը և ինչ տեղից է սկսում լոյսը։ Նոյնպէս ոչ ոք չէ կարող ասել, թէ որչափ հեռու է տարածւում լոյսը.

այն լոյսը, որ մենք չենք իմանում թէ քնչ բան է: Ի՞նչ է տա-
քութիւնը և քնչ է սառնութիւնը: Երբ մողէսը սառնու-
թիւն է զգում, խխունջն ալրում է շոքից: Ընկուզե-
նինները ծաղկում են, երբ դաշտերը դեռ ծածկուած են
լինում ձիւնով, ան ինչ կակղի ծառը միայն ամառուայ
կիսին է ծաղկում: Այն, ինչ որ մէկի համար տաք է,
միւսի համար սառն է: Ո՞րտեղից է սկսում ջերմու-
թիւնը և սրտեղ է նա վերջանում—դրան ոչ ոք չէ կա-
րող պատասխանել: Օղն մտնում է քարերի մէջ. քարերը
փոխում են խոտերի. խոտերից գոյանում են գազաններ:
Այսպէս մէկը միւսից առնում է իր սկիզբը և դժուար է
ասել, թէ սրտեղ է վերջանում մէկը և սրտեղից սկսում միւ-
սը: Կրակը տաքացնում և ալրում է: Լոյսը լուսաւորում
է և կուրացնում է: Ջուրը և՛ ծարաւ է յաղեցնում և
հեղեղում: Քամին և՛ զովացնում է և՛ կործանում: Ամեն
ինչ երկու կողմն է զնում. աննկատելի սկսում է, ան-
նկատելի տճում, ընդարձակում և ապա մեռնելով՝ կեր-
սլորանափոխում է: Ամեն բան աշխարհիս վրայ այդպէս
է կարգադրուած և ով ուզում է թող ապրի այդ աշ-
խարհում, ինչպէս կարող է: Բախտաւոր է նա, ով սո-
վոր է ցրտին ու շոգին, ով չի վախենում ո՛չ անձրեւից և
ո՛չ էլ փոթորկից. ով հեշտութեամբ դիմանում է քաղց
ու ծարաւին, որ կարող է մինչև անգամ ձիւնի տակ
ապրել: Ո՛վ ամուր է, ինչպէս քար և շարժուն, ինչպէս
քամի, ով կարողանում է ապրել լի կեանքով և զուար-
ճանալ ու վայելել կեանքի քաղցրութիւնները...

—Ճմարիտ է այդ, այո՛, ճմարիտ է, գոչեցին
ամենքն էլ. թո՛ղ մեռնի թոյլը, անզօրը, որ չէ կա-
րող օգտուել կեանքից. և այդպիսին ոչինչ իրաւունքն
էլ չունի այդ կեանքի վրայ:—Եւ ամենքն էլ հպարտու-
թեամբ նայեցան իրար:

—Ո՛հ, շշնջաց կիսամեռ թխտենին,—եթէ ես էլ
կարողանայի դիմանալ, տանել ինձ հասած բոլոր հա-
րուածները, ես նոյնպէս կապրէի և խնդութեան մէջ
կըլինէի: Բայց ոչ ոք մեղաւոր չէ իմ մահուան մէջ: Մե-
ղաւոր չեմ և՛ ես:

—Վերջապէս, աւելացրեց ալևոր մամուռը. մենք

բոլորս էլ ձգտում ենք լոյսի, մենք բոլորս էլ ուզում ենք աւելի ջերմութիւն, աւելի մաքուր օդ և մանաւանդ ամենից շատ՝ պայծառ լոյս:

—Ո՛չ, ո՛չ ես այդ բանի հետ համաձայն չեմ, ասաց խլուրդը: Ինձ համար խաւարն էլ լաւ է: Եւ նա թաղուեցաւ հողի մէջ:

—Ի հարկէ, քեզ պէս անճոռնու համար խաւարն էլ լաւ է, ասաց թիթեռնիկը: Քո ապրուստի աղբիւրը միայն արմատներն են: Գիշեր ցերեկ քանդքնդում ես հողը և տղահաբար լսւում ամեն տեսակ միջատներ:

—Ով որ լոյս չէ ուզում, գոչեցին ամենքը, թող նա մտնի հողը և խաւարում տարի: Իսկ մենք բոլորս լոյս ենք ուզում, լոյս և ջերմութիւն:

Ամանքն էլ համաձայնեցան այդ վճռին և իւրաքանչիւրն սկսեց իր սլարապմունքը:

Անցաւ մի ամբողջ շաբաթ: Թխտենին մեռաւ: Նրա տերեւները չորացան ու դեղնեցին: Քամին համարեա բոլորն էլ փախցրեց, ցեր ու ցան արաւ զանազան կողմեր և նրանք փտեցին հեռու միմեանցից: Նրանցից բուսան համեղ ու սպիտակ սունկեր: Թխտենու բունը նոյնպէս սկսեց փտել: Նրա մէջ լցուեցան բազմաթիւ փոքրիկ, խարտեաշ բզէզներ և սպիտակագոյն միջատներ: Նրանք խնդալով ուտում էին թխտենու հիւթալից և քաղցրահամ կուրծքը և բոլորն էլ միաձայն կրկնում. «Թո՛ղ ամեն մէկն օգտուի կեանքից, ինչպէս կարող է:»

Ա. ԾԱՏՈՒՐՆԱՆ

Մ Ե Լ Ք Ո Ն

(Աւանդութիւն)

ուսանում էր: Հորիզոնը հետզհետէ հալածում էր զիշերային մռայլը և սկսում էր շտապունուել: Աղուլիսի խորին լուռութիւնը ընդհատում էին միայն աքաղաղների ծուղրուղուն, իսկ հեռու, այգեստանում լսում էր այգեստանի սրնդի տխուր մեղեդին: Ահա և լուսեցաւ եկեղեցու զանգակների հրաւիրական ձայնը. շուրջը կենդանանում էր: Մի մարդ, գլուխը քաշ դցած, շտապով գնում էր: Նա կրլինէր մօտ քառասուն և հինգ տարեկան: Նրա թուխ երեսի խորշոմների վրայ նկատուում էր մի տեսակ անհամբերութիւն: Նա հագած էր սպիտակագոյն չիթ արխալուխ, որի փեշերը տեղ-տեղ մաշուած էին և արճճի գոյն էին ստացել. սև շալի չուխայի փեշերը հաւաքուած էին նրա չիթի գօտկի մէջ, ճակատը ծածկած էր մի ահագին փափախ. իսկ լայն շալուարը հաւաքուած էր նրա սրունդին սև պաճիճներով (զանգասկան): Այդ մարդը Մելքոնն էր, որ իր սովորականին գնում էր. Բայց ուր—այդ ոչ ոք չըզիտէր: Միայն յայտնի էր, որ նա գնում էր «գործի», ինչպէս ինքը ասում էր: Այդ ծածկամտութիւնը շատ շարժում էր նրա կնոջ, Թագուհու հետաքրքրութիւնը, որ ամեն հարցնելիս մի բաւարար պատասխան չէր ստանում:

Մի օր դռան շէմքին կանգնած մի մուրացկան կին՝ դողդոջուն ձեռքերով ողորմութիւն էր խնդրում: Թագուհին հրամայեց ծառային հաց տալ նրան: Ծառան պահարանից հանեց մի չորացած լօշ և կամենում էր տալ մուրացկանին. յանկարծ Թագուհին նկատեց ասելով. «Այ տղայ, քանի մեծանում ես՝ այնքան բթանում ես. քեզ քանի՞ անգամ եմ ասել, որ սաղ լօշը աղքատին չեն տալ: Ի՞նչ է, ուզում ես որ մեր տան քարաքեւածը (լիութիւն) պակասի...» Ծառային շատ անախորժ թուեցաւ իր տանտիկնոջ նկատողութիւնը, այն էլ մի մուրացկանի պատճառով. նա կտրեց հացի մի մասը և զայրացած շարտեց խնդրողի վրայ, որն օրհնելով՝ ասաց. «Աստուած, խանձմ, քեզ մի տղայ բաշխի»: Մուրացկանը մի բօշա կին էր. սրա շողոքորդ օրհնութիւնը շարժեց Թագուհու վշտահար սիրտը, որովհետեւ նա ամուլ էր և սրտով շատ էր ուզում երեխայ ունենալ: Այդ պատճառով մուրացկանը մի քանի հնամաշ շորեր էլ ստացաւ և ի նշան երախտագիտութեան՝ գուշակեց որ Թագուհին մի տարուց յետոյ որդի կըծնի, եթէ միայն ինքը կ'աղօթի: Թագուհու ուրախութեան չափ չըկար: Ո՞վ կուզէ, որ իր աչքը կոյր լինի: Բօշան առաւ մի մաղ և դրեց պարզամիտ խանութի գլխին. յետոյ մաղը ծածկեց շորով և սկսեց նրա վրայ ջուր սրսկել, փնփնթալով միևնոյն ժամանակ խորհրդաւոր խօսքեր: Այդ գործողութիւնից յետոյ մարդարէութիւն պահանջեց մի որևիցէ ընծայ, հաւատացնելով որ այդպիսով գուշակութիւնը անպատճառ կըկատարուի: Թագուհին մի սև կոթաւոր դանակ էլ ընծայեց:

Անցաւ երկու տարի: Բօշայի գուշակութիւնը չըկատարուեցաւ:

Նախախնամութիւնը գթաց Թագուհու վրայ և կամեցաւ սրբել նրա արտասուքը: Մեկքոնի ուրախութեան չափ չըկար, երբ իմացաւ որ իր ամուսինը լղի է: Մեկքոնի

խորշումած դէմքի վրայ այժմ երևում են ուրախութեան ժպիտներ: Նա՛ որ զուրկ էր պահում իր կնոջը, ամեն բանից, այժմ միշտ սև փող էր տալիս նրան խաչահամբույրի համար և ասում. «Գնա՛, Թագուհի ջան, գնա՛ ժամ և աղօթք արա, որ Աստուած քեզ մի զոչ-որդի պարգևի»: Նա օգտուելով Մելքոնի այդ ուրախութիւնից, մի օր հարցրեց.

«Այ մարդ, ախր դու ինձ երկմիտ պահեցիր...»

—Ե՛, Թագուհի, էլի դու սկսեցիր քո առաջուայ մասլահաթները: Ախար ինձանից ինչո՞ւ ես թագցնում, միթէ ես եւաղ (օտար) եմ:

—Ի՛նչ ասելու բան է... քո արևը, ասելու բան չէ, վրաբերեց Մելքոնը:

«Մելքոն, թէ ինձ սիրում ես, երկմտութիւնից ինձ հալումաջ մի՛ անիր... Աստուած վկայ է, որ բերանիցս չեմ հանիլ...»

Մելքոնը հաստատ կամքի տէր մարդ էր: Նա վճռել էր ոչ ոքի չըյայտնել իր զաղտնիքը և միշտ կրկնում էր ինքն իրան. «Այս բանը մէկ ես պիտի իմանամ, մէկ էլ Աստուած»: Բայց այս անգամ «խաթան գլխիցս ռադ անելու» համար անդադար բռնօթի էր քաշում և խոստացաւ յայտնել իր կնոջը ամեն բան մի ուրիշ ժամանակ: Թագուհին այդքանով բաւական մնաց առայժմ:

Մելքոնն ամբողջ Ագուլիսի Կրեստոն էր: Նա ունէր սեպհական տուն այդի և շատ վարելահողեր. պատմում են, որ նրա փողերի քանակութիւնը հասնում էր Սև ծովի աւազին, որ ոչ թիւ ունէր և ոչ համար: Մելքոնի տան բազի ձախ կողմում կար մի ուռննու ճիւղերից հիւսած մի դուռ, որ մութ և կարճ ճանապարհով տանում էր դէպի պարտէզը. նրա բալանին Մելքոնի մօտ էր միշտ. այդ դուռը բացւում էր միայն Մելքոնի ձեռքով

խիստ կարևոր դէպքերում: Այդ պարտեզը ունէր և մի ուրիշ դուռն, որ բացուում էր մի փողոցի վրայ, տան դռնից քիչ հեռու: Պարտեզը լի էր ամեն տեսակ պտղատու ծառերով: Նրա կէսը նուիրուած էր որթերին, որոնք կանոնաւորապէս փաթաթուելով ձողերի վրայ և սփռելով իրանց լայն տերևները, կազմում էին մի տեսակ հովանի: Տերևների միջից տեղ-տեղ փայլում էին խաղողի ծանր ողկոյզները: Զողերից ամենաբարձրի վրայ պարտեզի մէջ տեղում, ցցուած էր մի խրտուիլակ^{*)}, որի ձեռքի մէջ ամրացրած էր մի ձեռնափայտ՝ պտուղներ փչացնող թռչուններին վախեցնելու համար: Մարգերի մէջ ժպտում էին գոյնզգոյն ծաղիկներ, շուրջը անուշահոտութիւն սփռելով. մարգս զմայլում էր այդ պարտեզի մէջ, զեփրւոր անուշ բուրմունքով շոյում էր նրա երեսը, երբ նստած կարկաշահոս և վճիտ առուակի մօտ՝ լսում էր թռչունների դայլայլիկը: Պարտիզի մի խուլ և լեռնկած անկիւնում բարձրանում էր մի հաստ ընկուզենի, որի տոկուն ճիւղերը տարածուել էին Մելքոնի տան տանիքի վրայ: Նրա բունը փտել և որդների բնակարան էր դարձել, իսկ ճիւղերը գունատուած գլուխները քարշ էին զցել, կարծես զղուել էին աշխարհից: Ընկուզենու մռայլ դէմքից երկնային երգիչներին անգամ խոյս էին տալիս. միայն մի «բօթաբեր»^{**)} բու գալիս էր գիշերով, նստում էր նրա ճիւղերի վրայ, և ողբում էր աշխարհի վր-

*) Խրտուիլակ տնդական բարբառով—բօբլի, սյուղ պիսիլի:

**) Խեղճ բու... տգեղ տեսքիդ և անհաճոյ ձայնիդ սլառճսուով քեզ «բօթաբեր» է անուանել հասարակ ժողովուրդը, այն ինչ դու գիւղացիների ամենալաւ բարեկամներից միան ևս. եթէ գիւղացին իմանար թէ սրբան օգուտ ևս բերում դու նրան՝ դաշտային միներ ոչնչացնելով, նա քեզ անշուշտ պէտք է սիրէր: Բայց ագիտութիւնն արդեւք է լինում վիւղացուն ճանաչել իր իսկական բարեկամներին և թշնամիներին...

րայ: Այդ ընկուզենու տակ ցրուած էին աղբա-
խառն խոտեր, որոնց տակ թագնուած էր մի գաղտնի
դռնակ. դռնակը սանդուղքներով տանում էր դէպի մի
ստորերկրեայ մասան, որտեղ պահուած էին Մելքոնի
զանձերը:

Մելքոնն ամեն օր աննկատելի կերպով գալիս էր իր
զանձատունը և ստուգում ու փայլալում էր իր փողե-
րը: Ամեն անգամ, մինչև նա հասնում էր մասաւնը,
մտքովը հազար տեսակ բան էր անց կենում: Անցել էր
մի քանի օր. Թագուհին յիշեցրէց իր ամուսնուն նրա
խոստմունքը և սկսեց դարձեալ խնդրել պատմելու այն
գաղտնիքը, որ երկար տարիներ անյայտ էր մնացել:
Մելքոնը փոշմանել էր: Նա սիրտ չէր անում կատարել
իր խոստմունքը, բայց միւս կողմից վախենում էր,
որ մի գուցէ լղի Թագուհին իր ծածկամտութեամբ
մի անբախտութիւն պատճառի. բացի դրանից նա չէր
ուզում իր խօսքից լետ կենալ: Երկար տատանուելուց լե-
տոյ նա հրահանգներ տուեց իր կնոջը, որ լսածը միայն
իր սրտում պահի, և համառօտ կերպով պատմեց ամեն
ինչ: Թագուհին առաջ կարծում էր թէ Մելքոնն խօսքը
փոխում է և կատակ է անում, բայց երբ համոզուեցաւ
ճշմարտութեան մէջ, սկսեց վճռողաբար խնդրել իր ա-
մուսնուց, որ ցոյց տալ զանձատունը: Մելքոնը ամբողջ
մարմնով մի սարսուռ զգաց. ապա իր խռովութիւնը
մեքենայաբար ծածկելով, կրկնեց իր հին երգը. «Ե՛,
ինչ քո գլտենալու բան է... Բայց կնոջ հետաքրք-
րութիւնն աւելի էր շարժում. նա աղաչում և պաղա-
տում էր ամուսնուն: Մելքոնը իր մտքում հայհոյում
էր իրան, որ այսպիսի կրակի մէջ ընկաւ և աշխատե-
լով կատակի միջոցով անկատար թողնել կնոջ խնդիրը, ա-
սաց. «Թագուհի, երկու շահի տուեցի ու քեզ խօսացրի,
այժմ մի արասի կըտամ, եթէ ձեռք վերցնես...» Աերջասպէս

Համաձայնուեցաւ նա միայն այն սլայմանով, որ Թագու-
հուն աչքերը կապած և իր ուսերի վրայ դրած տանի
գանձատունը և տեսնելուց յետոյ՝ նոյն ձևով նրան յետ
բերէ այնտեղից: Մեղքոնը չէր ուզում, որ կինը ճանա-
պարհը ճանաչէր:

Ծիծաղելի էր տեսնել այն տեսարանը, երբ Մեղքոնը
իր կնոջ աչքերը թաշկինակով ամուր կապած և ուսերի
վրայ դրած՝ ցածրանում էր գանձատան սանդուղքնե-
րով: Քանի քանի անգամ քիչ էր մնացել, որ երկուսն
էլ գլորուէին ցած, մանաւանդ այն ժամանակ, երբ մուտ-
քի նեղութեան պատճառով, Մեղքոնի ահազին փափա-
խը՝ սեղմուելով առաստաղին, ընկաւ նրա ոտքերի տակ և
թաւալ-թաւալ անյայտացաւ մութ մառանի մէջ:

Գանձատունը ներկայացնում էր մի կամարակապ
մառան, որի ներսը փայլում էր կախարդական լոյսով:
Նրա մի կողմում բարձրանում էր ոսկու հպարտ և շող-
շողուն կոյտը, որ անդրադարձներով ճրագի աղօտ լոյսը՝
խուլ առաստաղին մի տեսակ լուսաւորութիւն էր տա-
լիս, որ աւելի նման էր բենգալեան լոյսին: Միւս կող-
մում սիպտակի էին տալիս արծաթի կոյտերը, սղոնձեայ
դրամների հաշիւ չըկար. նրանք թափթփուել էին ամեն
կողմ: Գանձատան պատերի մօտ շարուած էին կաւէ կը-
ճուճներ, որոնք լի էին թանգազին ակներով: Բացի դրանից
այնտեղ կային մեծ մեծ սղոնձէ ամասներ և սինիներ:
Թագուհին, որ իր կեանքում հարիւր դրամ միասին չէր
տեսել, իսկ այժմ ամբողջ կոյտեր էր տեսնում իր ա-
ռաջ, ապշել էր թէ ինքը երազի մէջ է, բերանը բաց
էր արել և արձանացել. նրա շրթունքներից երբեմն ան-
կապ խօսքեր էին լսում և երբեմն — «Մեղքոն... իմ բա-
ժինա... Ժլատ Մեղքոնն Բնչպէս կարող էր նրան բաժին
տալ. բայց ինչ արած, հարկաւոր էր կնոջ սիրտը շահել
որ իր տեսածը գաղտնիք պահէ: Նա առաւ մի բուռն

պղնձէ զրամ ու քիչ էլ արծաթէ ածեց Թագուհու զրպանը, աւելացնելով. «Զրկորցնես, զգոյշ կ'աց, չը մոխես»: Կնոջ աչքերը դարձեալ կոպեց և վեր բարձրացաւ մէկ-մէկ փափախը ուղղելով:

Թագուհին չըկարողացաւ իր սրտում պահել այն դաղանիքը, որի համար Մելքոնը հազար անգամ նախազգուշացրել էր: Մի օր էր անցել: Թագուհին փողոցում՝ շրջապատուած իր հարևաններով՝ հպարտ դէմքով մի ինչ-որ բան էր պատմում «խոստովանք լինի» նախաբանով: Մօտեցել էր սրգեծնութեան օրը: Մելքոնն անհամբեր սպասում էր իր որդւն և հազար ու մի բան էր պատրաստւում իր զլխում: Նա շտապով ծածկեց զանձատան զռնակը և զնում էր տուն: Յանկարծ փողոցում երևաց տատմայրը զարմացած դէմքով և յայտնեց նրան, որ Թագուհին արդէն ծնել է, և մանուկը ծնուելուն պէս՝ ասել է՝ «պղին (հօրս) կանչեցէք»: Մելքոնը այդ տարօրինակ լուրը լսելուն պէս քարացած մնաց, երկար չէր կարողանում մի պատասխան տալ. նա մտածում էր. «նորածին մանուկը կըխօսի... այդ էլ չէինք իմացել... փառք քեզ Աստուած, այդ քո պատիժն է... նա իմ զլուխը անպատճառ կուտի... Վերջապէս նա վճռողաբար հրամայեց տատմօրը, որ զնայ և իսկոյն կորցնել տայ երեխային. տատմայրը սարսափեցաւ այդ հրամանից և ընկնելով Մելքոնի ոտները՝ գլխութիւն էր խնդրում. նա ոտքովը հրեց տատմօրը մի կողմ և գոռաց. «Եթէ իմ հրամանս չէք կատարիլ այս ըոպէիս, կըզամ և բոլորովին որի կանցկացնեմ, հասկանո՞ւմ ես»: Մելքոնը մինչև այն աստիճան նախապաշարուած էր, որ մինչև անգամ չէր ուզում տեսնել խօսող մանկան երեսը:

Տատմայրը հեռանալուն պէս՝ Մելքոնը կրկին դարձել էր իր զանձաբանը և խորին մտածութեան մէջ խորասուզուած՝ տարածուել էր յատակի վրայ. նրա յոյսը կըտը-

ուած էր աշխարհից. նրա միակ միւթաբուծիւնը գան-
 ձերն էին այժմ, որոնց մօտ նա վճռեց այս անգամ գի-
 շերել. նրա բոլոր յոյսերը և նախադէտքը խորտակուեցան,
 կարցրած որդին տանջում էր նրա խիղճը: Նա այժմ ան-
 բախտ էր համարում իրան, որ աշխարհումս անստուղ
 մնաց. միւս կողմից նա անիծում էր իր գլուխը, որ ե-
 րեակ սլական որդու պատճառով յայտնեց իր գաղտնիքը
 Թագուհուն: Երկար Մելքոնը խօսում էր ինքն իրան.
 մի գաղտնի ահ պաշարեց նրան և ոտի կանգնեցրեց:
 Արդէն գիշերը վրայ էր հասել: Նա առաւ մի քանի
 մեծ ամաններ և մի սինի ու թոյլ կերպով կախեց դռնա-
 կի փակունից այնպէս, որ մի թեթեւ շարժում կարող էր
 նորից թափթփել դետին: Այդ սրաւ նա երկու նպատա-
 կով՝ առաջինը՝ դողը այդ ամանների ընկնելու սաստիկ
 ձայնից կարող էր սարսափել և փախչել, երկրորդը՝ այդ
 ձայնից ինքն քնից կշարժնէր:

Խորին լռութիւն էր տիրում գտնձատան մէջ. միայն
 Մելքոնի անհանգիստ շնչառութիւնը և կցկտուր խօս-
 քերն էին լսում. ինչպէս երևում էր նա գառանցութեան
 մէջ էր: Երկինքը սաստիկ ամպած էր: Արդէն
 բուն ընկուղենու վրայ սկսել էր իր տխուր մեղեդին:
 Թեթեւ քամին հետզհետէ սաստկանում էր: Դռնակի վը-
 րայ լուեցաւ անձրևի խոշոր կաթիլների թրխկոցը: Այդ
 ժամանակ Մելքոնն երազի մէջ էր. նա տեսնում էր,
 իբր թէ զողերը եկել են յափշտակելու նրա հարստու-
 թիւնները և կինը զգուշացնում էր ասելով. «Այ
 մօղդ, թուրքը եկաւ, տռխկանը (հրացանը) թաղ-
 ցրոււ:»

Ահա սաստկացաւ քամին և սկսեց փոթորիկը:
 Յանկարծ ամբողջ գտնձատունը զղրդաց ամանները ընկ-
 նելու սաստիկ զրնդզրնդոցից և Մելքոնն իր տեղից սար-
 սափած վեր թռաւ... նա կամենում էր օգնութիւն

կանչել, բայց լեզուն կապուել էր: Նա ահից գլորուեց
գետին և ուշքը կորցրեց:

Միւս առաւօտ Մելքոնը վեր կացաւ որ գնայ տուն.
բայց զլուխը սաստիկ պատուում էր և կարծես գեռ երա-
զի մէջ էր: Նա գեռ տուն չըմտած, մօտկացաւ լուսամու-
տին՝ տեսնելու իր ընտանիքի զրութիւնը: Նրեխային ար-
դէն հեռացրել-կորցրել էին: Ներսը թնդում էր սուգ ու
լացով: Թաղուհին իր ծնկներն էր ծեծում, մոգերն էր
քանդում և անիծում իր այն օրը, որ ինքն ծնուել էր: Նա
ողբում էր իր կ'անքը, որ միշտ տխրութեան մէջ
էր մաշել: Բարեկամներն երբեմն մխիթարում էին,
երբեմն անիծում էին Մելքոնին և երբեմն իրանց ձայնը
միացնելով անբախտ Թաղուհու ձայնին, լալիս էին...
Բայց հրնշք. — Մելքոնը այլևս էր կարողանում ուղղուել.
նա ինչպէս կուացել էր լուսամուտից նայելու, այնպէս
էլ մնացել էր. նրա իրանը կծկուել և քարացել էր: Նա
մի ճիչ հանեց և ընկաւ լուսամուտի շրջանակի վրայ:
Բոլորը դուրս թափուեցին նրան օգնելու, բայց տեսնե-
լով կուացած Մելքոնին, ապշած մնացին. մի կերպով նը-
րան ներս տարան, սկսեցին նրանով զբաղուել, միայն տատ-
մայրը հեռու կանգնած, անդադար կրկնում էր. «Աստուած
վատմարդուն այդպէս կըպատժէ»: Բարեկամները հաւա-
տացնում էին, որ այդ պատիժը խաչիցն է և խորհուրդ էին
տալիս Թաղուհուն զոհաբերութիւններ անել. մի քանիսն
էլ խորհուրդ էին տալիս գրբացներին դիմել: Իսկ Թա-
ղուհին ուզում էր ուղարկել Օրդուբաթ քաղաքը թուրք
բժիշկներին յետևից, բայց պառաւները պնդում էին որ
բժիշկները խաբեբայ մարդիկ են և նրանք երբեք չեն
կարող բժշկել սրբից տառած պատիժը... Անցաւ մի քանի
օր, բայց Մելքոնի վրայ փոփոխութիւն չէր նկատուում.
կինն ամեն միջոց զօրծ գրեց, մինչև անգամ, կարծելով
թէ իր մարդուն աչք են տուել, խմորից գնդակներ շի-

նեց և գցեց կրակը. բայց ոչ մի բան չէր օգնում: Վերջապէս Թագուհուն երագի մէջ սրբերը յայտնում են, որ Մեկքոնը երբէք չի բժկուիլ մինչև որ շինիլ չը տայ Խօթը եկեղեցի, Խօթը կամուրջ, Խօթը աղբիւր: Մեկքոնը չէր հաւատում իր կնոջ երագին. բայց երբ տէրտէրը նրան ասաց, որ Աստուած նրան աւելի կըպատժի, Եթէ չըկատարւի Նրա կամքը, վերջապէս համաձայնուեցաւ: Բոլորը շինուելուց յետոյ Մեկքոնն ուղղուեց:

Մինչև այսօր էլ Գողթնեցիք, ցոյց տալով այս կամ այն եկեղեցու կամ աղբիւրի վրայ, հաստատում են՝ „ահա այս Խօջա Մեկքոնն է շինել տուել“:

Մեկքոնի այս առասպելական պատմութիւնը մինչև այսօր էլ լսում է Ժողովուրդի բերանից, ասում են, որ Մեկքոնի հարստութեան մի մասը այժմ էլ կայ և թաղցրած է միևնոյն սասրերկրեայ մառանի մէջ, որ դռնուում է Ներքին-Ագուլեցի Մ. Ս. տան ներքնախորկերից մինի տակ և Մեկքոնի ցեղից ամենաարժանաւորը պիտի մի ժամանակ ժառանգէ նրան: Մ. Ս. մի քանի տարի սրանից առաջ փորել տուեցիր մառաններում մի քանի տեղ դռնձը դռնելու յոյսով, բայց ասլարդիւն եղաւ...

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆՑ

Ջ Ր Ա Բ Ե Ր Դ

Եթեան Ջիւանշիր գաւառը Ղա-
րաբաղու տիրապետող թուրք խա-
ների կամ մելիքների ժամանակ-
ներում կոչւում էր Ջրաբերդ գաւառ, որին տիրապե-
տում էր Մելիք-Մեջլում Մելիք Ա.գամեանը: Ջրաբերդի
գաւառը մի լայնածաւալ լեռնապատ և անտառային եր-
կիր է, որի մէջ կան հին կիսաւերակ Հայկական շինու-
թիւններ, մատուռներ, փոքր բերդեր, և շատ տւերակ
գիւղօրայք, ուր աչքի են ընկնում նոյնպէս կիսաւեր ե-
կեղեցիներ, մատուռներ, կոտրած խաչեր և մամուլատ,
հողի հետ հաւասարուած շիրիմներ:

Բերդերից գլխաւորն Ջերմուկն է, որ գտնւում է
Թաւթառ գետի ձախ ափում մի բարձր ժայռապատ
լեռան վրայ, ուր Թլղու գետը խառնւում է Թաւթառ
գետի հետ բարձր շինած փայտէ կամուրջի վերին կող-
մում: Այդ բերդը թէև ոչինչ ամրութիւն չունի, բայց
պարսիկների արշաւանքների ժամանակներում, մեծ օգ-

նութիւն է հասցրել բոլոր շրջակայ գիւղերի հայ բնակիչներին:

Այդ բերդը մի զարմանալի տեսարան է ներկայացնում, որի պատերը հիմնադրուած են բարձր ժայռերի շարունակութեան վրայ այնպէս, որ տեղ տեղ ամենավաղը բարձրութիւնը հասնում է երեք սաժէնի: Ոչ մի տեղով դարպաս կամ դուռը՝ մի որ և իցէ ներսմտնելու տեղ չըկայ, միայն Թաութառ գետի վրայ ընկած կամրջի ներքեւ կայ մի հիմնադրուած և բոլորովին աննկատելի քառանկիւնի անցք, որը բերդից ժայռի միջով գալիս է ուղղակի ջուրը մտնում և այդ պատճառաւ բերդի անունը դրել են Ջրմուտ, որին հասարակ ժողովուրդը իրանց լեզուով ասում է՝ Ջրմուկ: Ջրմուկ բերդի արեւմտեան կողմում հինգ վերստ հեռաւորութեան վրայ գտնւում է Երեք-Մանկունքի վանքը, Թրդու գետից մի վերստ հեռու արեւելեան կողմում՝ Մաւա սարի մի բարձր ձղան վրայ, որի ճանապարհը լիշեալ կամուրջից սկսած՝ բարձրանում է վերեւ Թրդու գետի արեւելեան կողմով:

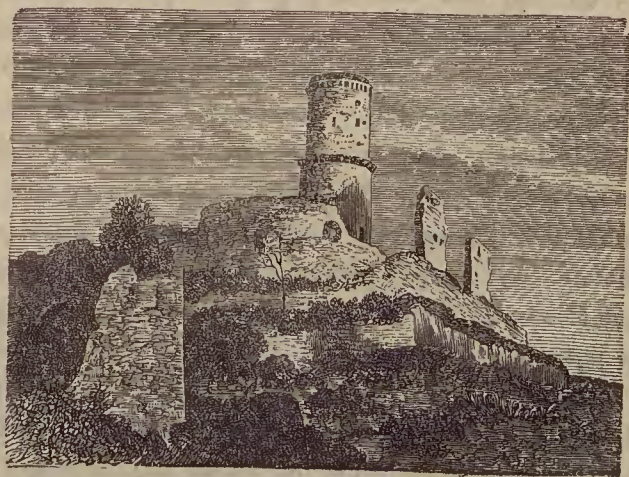
Այս Թրդու գետի ջուրը, որ կարկաչում է երկու բարձր ժայռերի մէջ, ինքն էլ արագ արագ վազում է շրվացնելով, և այնպիսի ձայն է հանում, որ մի վերստ հեռաւորութեամբ Երեք-Մանկունք գնացող ճանապարհի վրայ անց ու դարձ անողի ականջին է հասնում, իսկ ճանապարհը, որ տանում է Երեք-Մանկունք, մի այնպիսի զառիվայր և բաւականին քարքարոտ գոտաւրազնայ նեղ շաւիղ է, որ ձիով գնալ անհնարին է: Զի ունեցող մարդը միայն ձիի սանձը բռնած՝ մի կերպ չարջարանք կրելով հասնում է սուրբ վանքին: Վանքը մի հիւանալի տեղ է, որի հոյակապ ու բարձր շինութեան և շքեղութեան վրայ նայելուց մարդ զարմանում է:

Ամբողջ մօտակայ շրջակայքը լի է սրտդարեր ծա-

ուերով. տանձենի, խնձորենի, կեռասենի, ընկուզենի,
շաղանակի և այլն: Օգը թարմ է և զով: Ուխտաւորները
այստեղից չեն պակասում, մանաւանդ ամառը Վարդափառին
շատ մեծ բազմութիւն է ժողովում այստեղ:

Աւանդութիւն կայ մօտիկ գիւղերի մէջ, որպէս թէ
այս վանքի շինութիւնը մի հայ մարդ է շինել, որ
գործը աւարտելուց յետոյ, նրա գազաթից թռչունի պէս
թռչում է քառորդ վերստ դէպի արևելք՝ դիմացի
փոքր լերան վրայ իջնում և մեռնում: Դրան վայր
իջած տեղը թաղում են, վրան փոքր մատուռ շի-
նում. այժմ երեք Մանկունք գնացող երկսեռեայ
ուխտաւորները ճրագ վառելով ուխտ են կատարում այդ
մատուռում:

Խ. ՏԷՐ-ՋԱԶՍՐԵԱՆՑ

Գ ի տ ո շ ք ի շ ն

ԱՐՏԵՁԵԱՆ ՋՐՀՈՐՆԵՐ

Ամեն մէկին յայտնի է, թէ ինչ ահագին նշանակութիւն ունի ջուրը մարդու համար:

Ջուրը յագեցնում է մարդու ծարաւը, գործ է ածուում պարտէզներ ու դաշտեր ջրելու համար, պտտացնում է անթիւ անիւներ, ամբողջ գործարաններ է բանեցնում. ծառայում է նաեւ շատ և շատ այլ պէտքերի:

Սակայն պէտք է ասած, որ երկրագնդի վրայ ամեն տեղ այնքան ջուր չի գտնուում, որ բաւականութիւն տայ մարդու բոլորպէտքերին:

Թէև այս կամ այն տեղ կը գտնէք բաւականաչափ ջուր, բայց երբեմն այն աստիճանի կեղտոտ է լինում, որ չէ. կարողանում ծառայել մարդուն իբրև խմելիք գործածելու համար: Ինչպէս օրինակ, տեսնում էք հոսում է ահագին գետը, բայց ինչ արած, որ դրա ափերին շարուած են մի շարք մեծ մեծ քաղաքներ իրանց գործարաններով: Չէ՞ որ այդ քաղաքների բոլոր անմաքրութիւնները, այդ գործարանների մնացորդները—բոլորը, բոլորը թափւում են գետը և կեղտոտում նրան. անիւ խմիր այդ տեսակ ջուր:

Պարզ է ուրեմն, թէ մարդս ինչու է աշխատում ճարելու բաւականաչափ մաքուր և առողջարար ջուր: Եւ ահա՛ այդ է պատճառը, որ ամեն տեղ, ուր ջրի պակասութիւն է զգացուել, մարդս ամենահին ժամանակներից սկսած՝ աշխատել է ջուր ձեռք բերել այս կամ այն

կերպով. նա շինել է ջրանցքներ ու խողովակներով ջուրը անց է կացրել բերել իր բնակութեան տեղը, փորել է ջրհորներ, իսկ երբեմն նոյն իսկ անձրևի ջուր է հաւաքել ու պահել:

Այս անգամ ես ձեզ կը պատմեմ «Արտեզեան ջրհորների» մասին թէ ինչ կերպով է մարդս օգտուում նրանցից:

Արտեզեան ջրհորներն իրանց անունը ստացել են Արտուա գաւառի անունից (Փրանսիայում), ուր առաջին անգամ փորուած էին գետնի մէջ: Նրանք սովորական ջրհորներից տարբերուում են նրանով, որ աւելի խոր և նեղ են քան թէ վերջինները: Արտեզեան ջրհորների խորութիւնը երբեմն 100 և 150 սաժէնի է անգամ հասնում: Զուրն երբեմն շատ բարձր կարող է խփել այդ ջրհորներից: Հրաբխային բնաւորութիւն ունեցող բնական Արտեզեան ջրհորները, որոնք ջրի հետ ի միասին և գոլորշի են դուրս ցալտում, անուանուում են գէյզեր, որոնցից մինի պատկերը դնում ենք սոյն համարի երկրորդ երեսի վրայ և որոնց մասին մի այլ անգամ կը խօսենք:

Թէ օրպիսի օգուտ կարող են հասցնել մարդուս Արտեզեան ջրհորները, կարող էք հասկանալ նրանից, որ այդ ջրհորները յաճախ օրական մինչև մէկ միլիօն վեդրօ մաքուր և առողջարար ջուր են մատակարարում:

Բայց ի՞նչպէս է լինում որ մարդիկ անապատ, անջուր տեղերում սկսում են փորել Արտեզեան ջրհորներ և յաճախ կարողանում են հասնել ջրին, որ սաստիկ ոյժով սկսում է խփել դէպի վեր: Որպէս զի կարողանաք այդ հարցին պատասխան տալ, լիջեցէք ձեր զբօսանքները ձորերում: Դուք անկասկած յաճախ նկատել էք, որ ձորերի լանջերը միատեսակ հողից չեն կազմուած, այլ կաւային շերտին փոխարինում է աւազային շերտը, աւազից յետոյ տեսնում էք կիր, և այլն... Ուրեմն, եթէ

այն սուռնը, ուր դուք բնակուում էք՝ կառուցած է օրինակ կաւի վրայ, և եթէ դուք այդտեղ սկսէք փորել մի քանի սաժէն, հանդիպելու էք աւազի, և եթէ դուք դարձեալ շարունակէք փորել, անշուշտ կը հանդիպէք կրի և այլն:

Ուրեմն երկրադնդի կեղևը կազմուած է այլ և այլ շերտերից—կաւային, աւազային, կրային և այլն: Այդ շերտերից մի քանիսները, ինչպէս օրինակ աւազը, բոլորովին չեն կարողանում ջուր պահել, և ջուրը նրա միջով անցնում է, այն ինչ միւսները, ինչպէս օր. կաւը, չեն թողում որ ջուրը իրանց միջից անցնի:

Երևակայենք այժմ, որ մենք ապրում օրինակ Ա. անջուր տեղում (տ. նկար 1):

Մեզանից շատ հեռու, շատ վերստեր հեռաւորութեան վրայ Բ սարի լանջից հոսում են փոքրիկ աղբիւրներ: Երևակայենք, որ այդ սարի լանջի վրայ բացւում է աւազային շերտը Գ, որ ինչպէս երևում է մեր նկարից, անցնում է մեր տան տակից, բայց շատ և շատ խոր է: Այդ աւազային շերտից ներքև տարածւում է կաւային շերտը Դ, որ ջուրը պահում է և չի թողնում, որ նա թափւի ներքև:

Գետակներ և աղբիւրներ, ինչպէս ասեցինք, թափւում են սարի լանջից և հանդիպելով աւազային շերտին՝ ի հարկէ մտնում են նրա մէջ և այսպէս նրանք շարունակում են իրանց ուղին, կարծես մի խողովակով անցնելիս լինեն, որովհետև չէ որ աւազային շերտից ներքև կաւային շերտ է, որը թող չի տալիս ջրին անցնել իր միջով: Եւ ահա՛ աղբիւրների ջուրը հասնում է մինչև Ե կետը, որի վերև կառուցած է մեր սուռնը:

Հասկանալի է, որ եթէ մենք մեր տան բազում սկսենք փորել Արտեզեան ջրհոր, վերջ ի վերջոյ ջրի կը հասնենք: Ինչպէս վերև ասել եմ, յաճախ ստիպուած են լինում շատ խոր փորել—մօտ 100—150 սաժէն: Ահա ինչու Արտեզեան ջրհորները փորում են այլ և այլ դործիքների և մեքենայի միջոցով, որ և շատ թանկ է նստում. յաճախ մինչև անգամ մի քանի տասնեակ հազար ռուբլիներ են ծախսւում Արտեզեան ջրհորներ փորելու վրայ:

Շատ բարի. այժմ Հասկանալի է թէ ինչու անջուր տեղերում խոր փորելով կարելի է ջրի հասնել, բայց թնշիցն է լինում, որ հէնց հասնում ենք ջրին, նա սկսում է բարձրանալ դէպի վեր շատրուանի ձևով:

Որպէս զի այդ բանը Հասկանանք, հետևեալ փորձին դիմենք: Վերցնենք Ա. ձազարը (տես նկար 2) և նրա ծայրին հաղցնենք ռէտինի խողովակ Բ, որի միւս ծայրի վրայ ամրացնենք փոքրիկ սրածայր ապակեայ խողովակ Գ. եթէ ձազարի մէջ ջուր ածենք, կը տեսնէք որ Գ խողովակից կը սկսի ջուրը թափուել շատրուանի ձևով:

Թէ թնշ է դրա պատճառը—այդ կիմանաք յետոյ, երբ աւելի ուսում կը ստանաք, և երբ Ֆիզիքա ասած գիտութիւնը կը սովորէք, իսկ առ այժմ լաւ դիտեցէք և ուշադրութեամբ համեմատեցէք վերև առաջ բերած երկու նկարները. ձազարը համապատասխանում է սարիշլանջին (Բ), ռէտինի խողովակը, աւազային շերտի դեր է կատարում, իսկ սրածայր ապակեայ խողովակը Արտեզեան ջրհորի:

Նւ գրանից է, որ Արտեզեան ջրհորներից ջուրը բարձր է խփում, չընայելով որ այդ ջուրը հեռու տեղերից է հոսում:

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼԲ

Է Ր Ն Ս Տ Ռ Ե Ն Ա Ն

Վերջերս Ֆրանսիայում վախճանուած յայտնի Ռենանը շատ քաղաքավարի և օրինակելի բնաւորութիւն ունէր։ Նա թէև ծանրախոհ և լրճմիտ էր, սակայն իր քաղցր և փափուկ բնաւորութեամբ, վերին աստիճանի դուրեկան խօսակցութեամբ սիրելի էր բոլորին։

Նա բնութիւնից այնքան քաղաքավարի էր, որ շատերին ծիծաղելի էին թւում նրա ձևերը։ Ահամիօրինակ Ռենանը, որ խիստ շատ էր սիրում կենդանիներ, ունէր մի կատու։ Այս կատուն շարունակ նրա առանձնատենեակումն էր լինում, ուր պարապում էր Ռենանը։ Երբ կատուն ձանձրանում էր շատ քնելուց, նա առանց ալ և ալլութեան՝ ծուլ էր լինում իր տիրոջ՝ Ռենանի լայն ուսերի վրայ նստում և այնտեղ այնքան մնում էր, որքան քէփը կը տար։ Եւ Ռենանը նստում էր իր տեղը տաղ արած՝ առանց շարժուելու։ Երբեմն չարածհին աւելի յարմար էր համարում փռաւորապէս ձգուել այն թղթի վրայ, որի վրայ գրում էր Ռենանը։ Այդ ժամանակ նա խեղճ—խեղճ դառնում էր կատուին ասելով. «Սիրելիս, բարի եղէք, խնդրեմ հեռանաք. դուք ինձ խանգարում էք աշխատել։ Մթթէ ձեզ համար միւսնոյն չէ, հէնց պէտք է թղթերիս վրայ քնէք»։ Եւ երբ կատուն նրա խօսքը չէր լսում, նա չարանում էր և ասում. «Ո՛հ, ճշմարիտ որ դուք խիստ չար էք»։

Եւ այս խօսքերովանցնում էր նրա բոլոր բարկութիւնը։

Յուսաց կայսրը օրերս զրկուեց իր սիրելի շանից։ Այդ շան պատմութիւնը շատ տարօրինակ է։

Մի քանի տարի սրանից առաջ զինավարժութիւնների միջոցին կայսրին մօտ է վազում մի շուն, որին առաջ ոչ ոք տեսած չէր և պառկում է կայսրի ոտների

մօտ: Ոչ մի կերպ չեն կարողանում այդ շանը հեռացնել և մինչև զինավարժութիւնների վերջը մնում է նա անշարժ միւսնոյն դուռթեան մէջ: Բայց հէնց կայսրը պատրաստուում էր կառք նստել, շունը նրա առաջը կտրում է և նետուում կառքը կայսրից տուաջ: Սրան դարձեալ ոչ մի կերպ չեն կարողանում կառքից հանել: Կառքը հասնում է պալատը, և ահա շունը ուրախ հաչոցով ամենից առաջ է տուռ պրծնում: Սյդ տեսակ յամառութիւնը կայսրն ընդունեց իբրև հաւատարմութեան անվիճելի ապացոյց և այլ ևս չբռնաբանուեց այդ անասնից:

Զ Ո Ւ Ա Ր Ճ Ա Լ Ի Բ

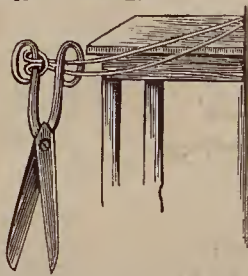
Հ Ա Ն Ե Լ Ո Ւ Կ

Առաջարկ. Կ. Ապրիլեանի.

Հայ պատանի, ահա քեզ բառ
Եւ լաւ նայիր ունի եօթ տառ,
Դա մի յատուկ գոյական է,
Իսկ անունը իզական է:
Եթէ վերցնես առաջին վանկը
Աւելացնես մի «ի» տառ,
Լեռան զլիւին մօռալ բազմած՝
Դու կըստանաս Սիւնեաց քաղաք.
Եթէ յաջորդ երեք տառեր
Առանձին գրես, կարդաս՝
Հին Հայ քաղաք կը ստանաս:
Իսկ վերջին տառ թէև անձայն
Բայց լաւ է ասել բաղաձայն,
Եթէ գտնես, ով պատանի,
Հին ժամանակ ո՞ւմ պատկանի,—
Յետոյ վերցրու ամբողջ այդ բառ,
Վերջին երկու տառից զրկիր,
Իսկ թէ քնչ է մի մտածիր,
Միայն գարնան դաշտը անցիր:

Նա ծոցի ժամացոյց չունեմ, այլ ունեմ միայն պատի ժամացոյց, որ մի օր չէր բանում: Նա գնացի ծանօթիս մօտ, որի ժամացոյցը ուղիղ էր բանում. նստեցի. նրա մօտ մի առ ժամանակ և տուն վերադառնալով, ուղղեցի ժամացոյցս: Նա թնչ կերպով այդ կարողացաւ անել, եթէ ինձ վաղօրօք յայտնի չէր, թէ որքան ժամանակ էր հարկաւորուած ծանօթիս տունը գնալու համար:

Դուք, սիրելի մանուկներ, արդէն գիտէք Արամի արարքները, թէ ինչպէս նա սիրում էր դանակ, մկրատ և ուրիշ այդպիսի բաներ: Նրա մայրը սաստիկ զայրանում էր, որ մկրատն էլ հանգիստ չէ թողնում և որտեղ պահում էր, նա գտնում էր և հանում ու թղթեր կտրատելով փչացնում: Դրա համար մայրը հետևեալ խորամանկ միջոցին դիմեց. — նա վերցրեց մկրատը, մի փոքր հաստ թեղը երկուտակեց և կրկնաձալ շինելով անցկացրեց մկրատի այն տեղով, ուր մատներն են անցկացնում մի բան կտրելու ժամանակ, միւս ծալն էլ անցկացրեց միւս մասով և ամբարեց սեղանի վրայ այնպէս՝ ինչպէս նկարը ցոյց է տալիս:

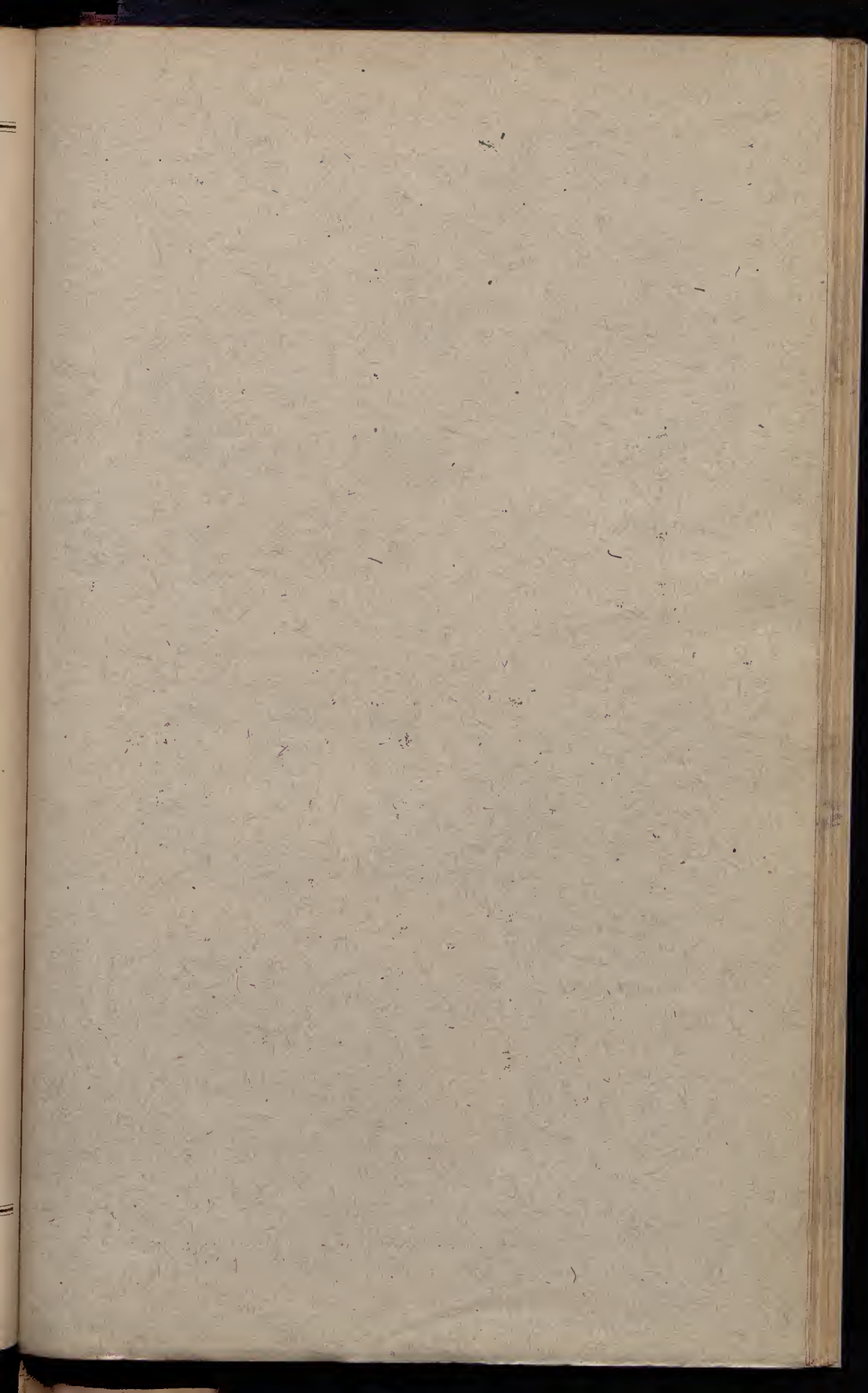
Ի հարկէ այդ կերպ վարուելով մայրը յոյս ունէր, որ Արամը չէր կարող մկրատը վերցնել, քանի որ ամբարացած էր թեղով սեղանից. բայց Արամն այնքան չորաճճի և սրամիտ էր, որ վաբպետութեամբ մկրատը հանում էր թեղերից և իր բանը տեսնելուց յետոյ՝ տանում սուս ու

փուս իր տեղը դնում:

Մայրը ի հարկէ ոչինչ չէր հասկանում, որովհետև ոչ թեղն էր կտրում և ոչ ուրիշ կերպ սարքում, այլ այնպէս, ինչպէս մայրն էր հնարել:

Իմանալ թէ Արամն ինչպէս էր հանում մկրատը թեղերից:

Խմբ.-Հրատ. Տիգրան Նազարեան

պատկերագարդ **ԱՂԲԻԻՐԸ** եւ **ՏԱՐԱԶԸ** կը հրատարակեն
մշտական աշխատակցութեամբ պ. պ. Գաբրիէլ Միրզոյեանցի եւ
Ստեփան Լիսիցեանցի, նոյն ծրագրով եւ դիրքով.

ԱՂԲԻԻ ՊԱՏՈՒՐԱԶԱՐԻ ԱՄՍԱԴՐԻ

Ժ Բ Ա Գ Ի Ր Ը

ա. մանկական բաժին.

Մանրավէպեր, գրոյցներ, հեքիաթներ, ճանապարհորդութիւններ, կենսագրութիւններ, բանաստեղծութիւններ, գիտութիւն եւ արեւտար նորութիւններ, այլ եւ այլք.

Զարճալիք. Մանկական, ֆրեզկիտան, չախմատի եւ այլ խաղեր, սերուններ, թարգմանական խնդիրներ, անեկդոտներ, հանելուկներ, շուտասուլուկներ, երգեր նօտաներով.

բ. բաժին.

Արթուրեան եւ դատարարութեան վերաբերեալ յօդածներ եւ տեղեկութիւններ: Առաջարկութիւններ, խորհուրդներ: Մատենախօսութիւն նոր գրքեր: Խառն լուրեր, պատասխաններ, յայտարարութիւններ:

ՏԱՐԱԶԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Դեղաբեւտ եւ գիտութիւն: Պատմական, ժամանակակից վէպեր, պատկերներ, թատրոնական զրամներ: Բանաստեղծութիւն: Քննադատութիւն եւ կենսագրութիւն: Տնային արդիւնաբերութիւն, անտեսութիւն: Հանապարհորդութիւն եւ արկածք: Նրաժշտութիւն եւ թատրոն: Ժամանակագրական լուրեր, տեղեկութիւններ, յօդածներ եւ այլն: Կարձի, ձեռագործ եւ ամեն նորութիւն արհեստների վերաբերեալ: Ֆէլիտօն, ծաղր, աւած, կատակ: Շախմատի եւ այլ խաղեր, սերուն: Հարցեր, խորհուրդներ. այլ եւ այլք, պատասխաններ, յայտարարութիւններ:

